

Paabolaiset

Paabolaisien sukuseura ry:n

jäsenlehti numero 39

huhtikuu 2014

Lehden sisältö

		Sivu
Pääkirjoitus	Pentti Paavolainen	3
Viipuri, mahdollisuuksien kaupunki		4
Paavolaisia Viipurissa	Pentti Paavolainen	5
“Sinne jäivät sahat ja myllyt”	Pekka Paavolainen	14
Tiedeutisia: Anneli Ilonen väitteli tohtoriksi	Ilona Koskimäki	18
Tiedeutisia: Väitös Olavi Paavolaisen matkoista	Pentti Paavolainen	20
Tiedeutisia: Kaarlo Bergbomin elämäkerta	Pentti Paavolainen	21
Minun ammattini: Hyllyjen välissä – minä ja kirjasto	Maija Paavolainen	22
Sukuseuran johtokunnan yhteystiedot		25
Esine, joka tarttui mukaan – Isännän nojatuoli	Ilona Koskimäki	26
Jäsenmaksu 2014		24
Hymypatsaiden etsintäkuulutus	Tuula Nieminen	28
In Memoriam		29
Sihteerin palsta	Helena Paavolainen	31

Paabolaiset

Paavolaisten Sukuseura ry:n jäsenlehti numero 39 huhtikuu 2014

Toimitus

Päätoimittaja: Pentti Paavolainen*

*Yhteystiedot johtokunnan yhteystiedoissa lehden sivulla 25.

Toimitus: Tuula Nieminen *
Saka Paavolainen: 050 5997 902
paavolainen.saka@gmail.com
Paula Koskimäki: 040 583 2699
paula.koskimaki@koskimaki.fi

Toimitussihteeri,
taitto ja ulkoasu: Ilona Koskimäki
Kortteentie 3 C 11, 33800 Tampere
p. 040 837 5012
ilona.koskimaki@uta.fi

ISSN 1457-9316
Kansi: Paavolaisten kantatalo
Vuottaalla 1850-luvulla
Hinta: 2 euroa

Paino: Unigrafia

PÄÄKIRJOITUS

On Viipurin aika

Paavolaiset ja Viipuri on sukuseurassa vuoden 2014 teema. Tämänvuotinen sukokous ja siihen liittyvä Kannaksen matka tehdään Viipuriin. Sinne pääsemme taas tosi kätevästi Allegro-junalla ja äkkiä olemme asemalla, jolla yhden jos toisenkin isovanhemmat tai vanhemmat ovat liikennöineet ja moni meistä turistina kulkenut.

Professori Matti Klinge on sanonut, että karjalaisten pääkaupunki oli Pietari, mutta savolaisten pääkaupunki oli Viipuri. Näin heti kun Saimaan kanava oli 1856 valmistunut. Kivennavan maat kuuluivat Systerbäckin asetehaalle, suunta sieltä oli siis pääkaupunkiin ja etelään. – Klingen analyysi jatkuu: vasta kun raja sulkeutui 1918 jälkeen karjalaisten katse suuntautui Viipuriin. Vasta itsenäisyyden ajan kahdeksi vuosikymmeneksi Viipurista tuli karjalaisten pääkaupunki, se ”karjalaisten kaupunki”.

Paavolaisia tuli Kivennavalta Viipuriin vasta, kun kauppiasveljesten poikia lähetettiin Viipuriin lyseoon 1880-luvulta alkaen. Kirkonkylän Pietarin kaksi poikaa, Pekka ja Erkki, löysivät vaimonsa Viipurista. Kauppiaiden tyttärille puolestaan riitti ottajia Viipurista. – Mutta varsinaisen Paavolaisten muuttoaallon Viipuriin aiheuttivat niinkin yleinen seikka kuin toimeentulohuolet.

Vuottaalta tuli Suur-Kultalan haarasta veljeksiä kaupan ja teollisuuden palvelukseen. 1920-luvulla muuttivat Joutselän haaraan kuuluva Helena-äidin lapsijoukko Viipuriin paremman elämän toivossa. Ja kyllähän elämän ehdot Viipurissa vähittäin kohenivat.

Työväenliikkeen rooli Viipurissa on myös kiinnostava. Viipurissa ennen sisällissotaa pidettiin valtiollista itsenäisyyttä yhtä tärkeä-

nä työväenliikkeen kuin nuorsuomalaisten piirissä.

Sisällissodan kaoottisista vaiheista Viipurissa on ilmestynyt Teemu Keskisarjan erinomaisen havainnollinen kirja *Viipuri 1918*. Heikki Ylikankaalta on tullut *Rata Rautuun*-niminen teos, joka käsittelee Kivennavan naapurissa ollutta suurta Raudun mottia.

Mutta 1920-luvulla, kun Suomen työväestön sieluista kilpailivat Väinö Tannerin johtamat sosialidemokraatit ja jyrkemmällä linjalla oleva SSTP, joutuivat monet Viipurin seudun työväenyhdistykset jyrkemmän siiven johdettaviksi. Silti enimmäkseen äänet kaupungista ja maalaiskunnan puolelta menivät tannerilaisille. Sodan jaloista muuttaneet viipurilaiset toivat mukanaan siis kokonaisen kirjon suomalaista yhteiskuntaa.

Sotien jälkeen olivat edessä uudet ammatit – ja jälleen teollisuus ja kauppa tarjosivat enimmäkseen mahdollisuudet – jalkapalloa unohtamatta. Viipurilaiset elvyttivät monia kaupunkieja toimeliaisuudellaan – joukossa tietysti Paavolaisia!

Kolmas tutustumisen arvoinen kirja on Tapio Hämysen ja Juri Shikalovin teos *Viipurin kadotetut vuodet 1940-1990*. Se kertoo tuttua, mutta silti karmeaa tarinaa neuvostovuosien Viipurista. Shikalov ihmettelee monia asioita, mutta kirjoittaa loistavasti ruohonjuuritason kertomusta neuvosto-ihmisen arjesta. Sitä ei käy kadehtiminen. Sekin on osa Karjalan Kannaksen historiaa.

Pentti Paavolainen

Kirjoittaja on Paavolaiset-lehden päätoimittaja ja sukuseuran hallituksen jäsen.

Viiipuri, mahdollisuuksien kaupunki

Sukuseuran lehden teemana on tällä kertaa Viiipuri. Seuraavalta sivulta alkava Pentti Paavolaisen juttu kertoo, missä Viiipurin Paavolaiset asuivat. Sivulta 14 alkaa Pekka Paavolaisen kertomus omista juuristaan ja mielikuvistaan Viiipurista.

Paavolaisia Viipurissa

Kirjoitukseen on koottuna tiedot sukumme jäsenistä, joita on asunut eri aikoina Viipurissa. Joistain perheistä on kirjoitettu aiemmin lehdissä hyvinkin tarkasti. Tällä kertaa on mukana yksi uusi perhekohtainen katsaus. Mutta kuten nähdään – monen perheen tarinoista olisi jutun juurta tuleviinkin lehtiin.

Tiedot pohjaava Viipurin vuoden 1938 henkikirjojen mukaisiin kaupunginosien tonttinumeroihin ja osoitteisiin. Ne näkyvät kartassa sivuilla 12–13 ja palvelevat ensi kesän sukumatkalla, joka tehdään Viipuriin 28.-29.6.2014.

Kantaja (bårare) Hendrig Pafuolain mainitaan viipurilaisessa oikeuden pöytäkirjassa vuodelta 1653. Hän on eräiden muiden miesten kanssa syytettynä luvattomista lehmäkaupoista, mutta häntä ei mainita tuomion saaneiden luettelossa. Tiedon on jo kauan sitten löytänyt vastikään edesmennyt sukulaistemme, sukututkija Aarno Tertti (*Paavolaiset* 1/1972), mutta sitä ei ole tutkittu eteenpäin.

Viipurin työmies Hendrig, Heikki on siis vielä varhaisempi Paavolainen kuin Nevanlinnan pakolainen Thomas. (*Paavolaiset* 23/1998) Onko Hendrigillä ja Nevanlinnan maanviljelijällä, sokealla Tuomaksella jotain yhteyttä toisiinsa, on kysymys, johon tuskin saadaan koskaan vastausta. Mutta löytyisikö joskus joitain muita tietoja Hendrigistä tai hänen jälkeläisistään Viipurin asiakirjoissa?

Viipuriin liittyy myös Petter Tuomaanpoika (1686–1753), joka tunnetaan Isonvihan jälkeen Kivennavan Kaukolempiälän kylässä. Petteri voisi hyvin olla juuri Nevanlinnan Tuomaksen poika ja hänestä on elänyt vahvistamaton ja kumoamaton tieto, että hän olisi

palvellut Viipurin linnassa isonvihan aikana. Jonkin legendan mukaan hän oli ollut ”suurikokoinen portinvartija linnassa.” Nimeä ei tiettävästi näy linnan varusväen tiedoissa. Mutta kun asukkaat pakenivat 1703 Pietari Suuren valloitettua Nyenskantzin linnoituksen ja hävittäessä Nevanlinnan kaupungin, on Petter voinut saapua Viipuriin ja liittyä linnan puolustajiin.

Vuonna 1710 Pietari Suuri valloitti Viipurin. Linnan kukistumisen ja rauhanteon välillä oli 11 vuotta (1710-1721), jolloin suomalaisia miehiä on toiminut sisseinä myös Kannaksella. Jos Petterin syntymävuotena pidetään vuotta 1686, hän on siis voinut elää isonvihan vuodet metsissä ja vasta vihollisuuksien päätyttyä asettua loiseksi Mutan taloon ja jäädä Venäjän alamaisiksi Kivennavalle. Tuomas ja hänen puolisonsa ovat Isonvihan aikana varmasti jääneet Turun hiippakunnan alueelle.

Mutta Viipuriin tuskin oli Systerbäckin asetehtaan omistamalla Kivennavan lampuodeilla paljon asiaan. Jos kaupunkiin menemistä oli, suunnan on täytynyt olla Pietari. Niistä Paavolaisista, joista sukutaulumme tietävät ei monikaan liene asunut Viipurissa lähes pariin sataan vuoteen.

Viipuri koulukaupunkina

Seuraavat Viipurissa oleskelleet Paavolaiset näyttäisivät olleen Kirkonkylän kauppiaan Pietarin vanhin, **Pekka Pietarinpoika** (1868–1930), joka lähetettiin suomenkieliseen oppikouluun, Viipurin klassilliseen lyseoon, josta tuli ylioppilaaksi 1888. Katri Veltheim pohtii *Kultaisessa rinkelissä* elävästi ja lämpimästi ylioppilas Pekan ja säätyläisneiti Alice Löfgrenin kohtaamisia Viipurissa. Hovioikeudenneuvoksen tytär oli jäänyt isättömäksi. Tuntemattomasta syystä hän oli päättänyt elämänsä oman käden kautta, mikä ei parantanut perheen sosiaalista asemaa. Alicen äiti, Anna von Guvenius oli ollut kovin järkyttynyt siitä, että Alice halusi esitellä tälle sulhasenaan tuomariksi valmistuneen komean miehen, jolla kuitenkin oli talonpoikainen tausta. Maakaupiaan pojan itseluottamus oli ollut siinä mää-

Viipuri, mahdollisuuksien kaupunki

rin hyvää, että hän uskalsi lähteä kosimaan ja avioitui vuonna 1894 Alice Löfgrenin kanssa. Nuori pari asui aluksi Kivennavan kirkonkylän sokkeloisessa kauppiastalossa, mutta ei mennyt kuin joitain vuosia, kun Pekka ja Alice saattoivat muuttaa Vienolaan.

Kirkonkylän Pietarin pojista myös **Mikko** ja **Johannes** kävivät joitain vuosia kouluja Viipurissa. Mikko Pietarinpoika viihtyi pari vuotta klassisessa lyseossa, samoin hänen poikansa, tuleva apteekkari Eino Pietari. Johannes Pietarinpoika kävi joitain vuosia Viipurin reaalityseota 1890-luvulla. Johanneksen ja Vesta Peterszenin pojista Aulis Johannes (1906-1953) kävi myös reaalilyseota vuoden heti sisällissodan jälkeen. Aulis Paavolainen oli puolustusvoimain palveluksessa 1930-luvulla Papulan varuskunnassa. Hänen perheensä asui joitain vuosia setänsä vaimon Elsa Paavolaisen ja hänen veljensä omistamassa talossa Repolassa, mutta myöhemmin lähempänä kasarmeita Papulassa. Auliksella ja Annilla oli siellä tytär Marjut Annele, sekä kaksoset Veli-Matti ja Sisko Sinikka. Perheen osoitteena vuonna 1938 oli Papulankatu 8 ja Majurinkatu 1-3:n kulmatalo. (t. Pp/17/32a). Aulis haavoittui sodissa vakavasti.

Nuorin poika **Erkki Paavolainen** ei käynyt kouluaan Viipurissa, vaan Kuopiossa ja Helsingissä. Mutta päästyään ylioppilaaksi 1908 Erkki oli aktiivi Viipurilaisessa osakunnassa ja rakastui serkkunsa Toini Aatamintytären kauniiseen viipurilaiseen ystävättäreensä Elsa Joensuhun. Elsan vanhemmat olivat kynnönuvoja Salomon Joensuu ja kaupunginkätilä Pauliina (s. Laurila). He olivat olivat taloudellisten mahdollisuuksien houkuttelemina tulleet Viipuriin ja hankkineet puutalon Repolan kaupunginosasta. Siitä tuli heidän eläkevakuutuksensa: talossa pidettiin runsaasti vuokralaisia, siinä oli 1938 kirjoilla lähemmäs 50 henkeä. Joensuut olivat tilanneet piirrokset jopa kivitaloa varten, mistä ei koskaan tullut mitään. Salomon Joensuu ja Pauliina Laurila kuuluivat niihin tuhansiin suomenkielisiin, joiden myötä kaupunki kasvoi. He eivät tulleet koskaan osaksi Viipurin sosiaalisia verkostoja ja elivät melko eristynyttä elämää. Sodan alkaessa talon osoitteessa Erkonkatu 5 (t. Repola 100) omistivat puoliksi Elsa Paavolainen ja hänen veljensä Väinö Joensuu, ja siinä asuivat Viipurin 1930-luvun koulu-

vuosinaan Katri (Veltheim), Helena ja Jaakko Paavolainen. Lauantaisin koulun jälkeen he palasivat junalla viikonlopuksi kotiin Kanneljärvelle.

Raivolan ja Terijoen tyttäret

Viipurin puhelinluettelossa vuodelta 1938 mainitaan vain kolme Paavolaista: yksi oli maisteri Erkki Paavolainen tuossa Erkonkadun talossa, yksi puhelin oli kirjansitoja Antti Paavolaisella Kalevan kaupunginosassa ja kolmas rva Maikki Paavolaisella. Maikki on ilmeisesti ollut Raivolan Paavolaisia, Maria Aatamintytär, nuorena kuolleen Esteri Linnamon isosisko. Maikin osoitteena oli Karjalankatu 2 A 4 (Linnoitus). Hänen luonaan Jaakko on lapsena äitinsä Elsan kanssa vierailut, olihan Maikin ja Esterin sisar **Toini (Muroma)** ollut Elsan koulutoveri Viipurin Suomalaisesta yhteiskoulusta. Pikkupojan mielestä hän oli kovin vanha, nimittäin yli 50:n. (ks. *Lapsuus Kanneljärvellä* s 236). **Maikki (Maria) Aatamintytär Paavolaisen** kuolinvuotta eivät nykyiset sukutietokannat tunne.

Varakkaampien kauppiasveljesten Terijoen Antti Paavolaisen, Raivolan Aatamin ja Tuomaan pojista eräät kävivät Viipurin kouluissa joitain vuosia. Näitä olivat Juho Tuomaanpoika sekä Pekka Aataminpoika, joka sitten hoiti Raivolan kauppaliikettä. Antti Tuomaanpoika Raivolasta kävi Viipurissa ylioppilaaksi ja sitten seminaarin toimien kansakoulun opettajana ilman jälkikasvua. Tytärten koulunkäynti vaatii joskus vielä oman selvittelyn.

Raivolan Aatami Paavolaisen ja Katri Käävän tyttäristä edellisessä lehdessä sai tilaa **Esteri Aatamintytär**, josta tuli kauppaneuvos Juho Linnamon toinen puoliso. (38/2012) Heikki Linnamo, heidän poikansa, joka oli jäänyt äidistään orvoksi jo vuoden ikäisenä asui tietenkin Viipurissa isänsä kauppaneuvoksen muhkeassa kodissa Torkkelinkatu 12:ssa (Linnoitus). Talon alakerrassa oli pankkisali.

Raivolan kauppiasveli Aatamin tyttäristä **Johanna Aatamintytär** vihittiin Hannes A. V. Swangin kanssa, jonka nimi suomennettiin Sauramoksi. Heidän ensimmäinen lapsensa Hilka 1909 syntyi Viipurissa, mutta molem-

mat pojat (Pentti 1912 ja Hannes 1914) jo Sortavalassa, jonne perhe oli muuttanut. Hannes Sauramo (Swang) oli kuollut 1931, joten todennäköistä on, että Johanna Aatamintytär olisi palannut Viipuriin, missä hänen sisaristaan Maikki oli elossa.

Aatamin tyttäristä **Anna Aatamintytär** avioitui Alvi Ratisen kanssa, ja heille syntyi 1900 poika Lauri Ratinen. Anna puolestaan kuoli jo 1905 Laurin ollessa pieni. Lauri Ratisen nimellä on Viipurin 1938 puhelinluettelossa puhelin ja tittelinä hovioikeuden notaari. Ratisella oli oma asianajotoimisto osoitteessa Lallukankatu 1, ja puhelin kesäaunolla. Lauri Ratinen vaikutti sotien jälkeen tuomarina Itä-Suomessa.

Raivolasta tulivat myös Tuomas-kauppiaan tyttäret. Heistä **Loviisa Tuomaantytär** avioitui Viipurissa ajuriliikettä pitäneen Anders Berkánin pojan Kaarlon kanssa. Kanttoriksi valmistunut Kaarlo A. Berkan (Erkama), oli syntynyt 1879 Viipurissa. Avioiduttuaan keväällä 1903 Kivennavalla Lulu (Loviisa) Erkama muutti Mikkeliin miehensä saatua sieltä kanttorin paikan, joten heidän poikansa, tuleva biokemian professori Jorma Erkama (1912-1986) syntyi Mikkeliin. Kaikki kolme muotoa nimestä Berkan, Erkamo ja Erkama ovat eri sukuhaarojen käytössä.

Vanhoja viipurilaisia edustivat paitsi nämä Berkanit myös Herzit, joita on asunut niin Viipurissa kuin aikoinaan Nevanlinnassa. (Niistä on Aarno Tertti kirjoittanut *Genos*-lehdessä 1970 ja 1986). Raivolasta **Maria Tuomaantytär** Paavolainen avioitui pastori Matti Hertzin kanssa. Heidän saamansa suuri lapsijoukko ei asunut Viipurissa, mutta yksi pojista, Martti Sydänheimo suoritti asepalveluksensa Viipurissa 1919-1920, mistä on kerrottu lehdessämme 23/1998.

Rovasti Arran perhe

Näkyvimmin viipurilaiseksi perheeksi asettui kirkonkylän Pietarin **Annikki-tytär (1875-1957)** ja hänen miehensä Jooseppi Arra (1869-1942), joista oli kirjoitus sukulehdessä 30/2004. Jooseppi ja Annikki oli vihitty vuonna 1902 Kivennavalla. Tutustuminen on tapahtunut jo vuonna 1899, jolloin Jooseppi on toiminut papin apulaisena Kivennavalla.

Annikki oli opiskellut vastikään (1881-) perustetussa Viipurin Suomalaisessa Tyttökoulussa, mutta käynyt jatkoluokat Helsingissä. Annikki oli ehtinyt toimia opettajana ja ehkä haaveilla teatteristakin, mutta papin rouvana hänen paikkansa oli kotona, monen lapsen äitinä. Jooseppi Arra sai paikan Viipurin maaseurakunnan kappalaisena 1920. Alkuun he asuivat Tienhaaran pappilassa, kunnes asunto hankittiin läheltä 1400-luvulta periytyvää Viipurin maaseurakunnan kirkkoa.

Arrat asuivat Agricolankatu 10:ssä, (Linnonpuiston kaupunginosassa; nyk. ul. Pushkina 12), ns. Wiklundin talossa. Rappukäytävä oli koulukentän puolella, ja asunto ylimmässä kerroksessa, Viipurin klassisen lyseon vieressä. Tytär Hely (s. 1912) ehti työskennellä virkailijana Viipurin lääninhallituksessa. Sotien jälkeen Hely avioitui Antti Sarkasen kanssa; perhe asettui Englantiin.

Juuson pojanpoika Olavi Arra kertoo, että kun talvisodan lopulla piti väestö evakuoita, rovasti Arraa ei olisi saanut millään lähtemään kodistaan, muuten kuin kiikkutuolissa kanttaen. Evakuoitumisen Viipurista talvisodan alkaessa saattoi lääninhallituksessa työskentelevä juristitytär Hely järjestää virka-autoilla: työntekijät saivat ottaa läheisimpiä mukaansa. Sodan aikana Jooseppi-rovasti palasi Viipuriin Hely-tyttärensä kanssa. Rovasti kuoli Viipurissa vuonna 1942 ja haudattiin Ristimäen hautausmaalle. Ruustinna Annikki Arra kuoli vasta 1957.

Viipurin puolustaja Pentti J. Arra

Lapsista vanhin eversti Pentti Jooseppi Arra (27.5.1903- 21.9.1990) eli lähes 90-vuotiaaksi. Pentti J. Arra palveli rauhan aikana Viipurissa ja vuodesta 1924 alkaen 2. Kenttätykistörykmentissä. Hän on ainoa Paavolaisista, joka sodan aikana palveli ylemmissä komentotehtävissä upseerina. Hänen vastuullaan oli se tykistö, joka Syväriltä siirrettiin puolustamaan Viipuria ja jonka kohtaloksi tuli onneton sekoilu ammusvarikon kaavakkeiden ja määräysten kanssa juhannuksen alla 1944 niin, ettei ammuksia saatu.

Everstilutnantti Arra johti siis Viipurin viimeisten puolustajien tykistötulta 20.6.1944. Taisteltiin siitä hautuumaasta, johon hänen

Viipuri, mahdollisuuksien kaupunki

isänsä oli vastikään haudattu. – Sodan jälkeen hän palveli 10 vuotta vielä puolustusvoimissa, mutta jäi vakinaisesta palveluksesta vuonna 1955. Hän työskenteli Helsingin kiinteistövirastossa eläköitymiseensä saakka. Teräsvanhusta vaivasi Paavolaisten miehille tavallinen verkkokalvon rappeuma, joten hänkin käytännössä eli vanhuutensa sokeana.

Suur-Kultalan veljekset liikkeenharjoittajiksi

Viipurin kasvun vuosina tuli Paavolaisia enemmänkin Viipuriin. Näitä tulijoita olivat kolme Vuottaan Suur-Kultalan talosta lähtenyt veljestä: **Matti, Mikko ja Antti Antinpoika** Paavolainen.

Heidän vanhempinsa, Antti Aataminpojan (1845-1916) ja äitinsä Maria Pyykön (1848-1932) kuvat on julkaistu lehdessä 15/1991. Suur-Kultalan uudemmista kohtaloista on kerrottu Vuottaata käsittelevässä lehtijutussa (28/2002). Kaksi näiden pojista, vanhin Aatami ja nuorempi Johannes jakoivat tilan keskenään, kunnes Johannes osti veljensä pois. Aatami kuoli 1933 ja Johannes 1935. Johanneksen Eino-pojasta, ”Suur-Kultalan viimeisestä isännästä” oli kirjoitus samassa lehdessä.

Viipuriin muuttaneiden kolmen veljen kohtaloista on saatu jo lehdessä lukeakin. Vanhin muuttaneista oli nimittäin **Matti Antinpoika** Paavolainen (1874- 1946, T36). Vaimo oli Anna Paavilainen. Matti koulutautui lihanleikkaajaksi ja teurastajaksi, mutta palveluun armeijassa 1896-99 hän alkoi tuoda lihaa Kivennavalta myytäväksi Viipurin torille. Avioituttuaan 1902 pari muutti Neitsytniemelle, ja kauppahallin valmistuttua 1904 Matti sai myyntipaikan sieltä ja perhe asetui Loikkasen eli Karjalan kaupunginosaan, kaakkoon lähtevän radan pohjoispuolella. Suuren lapsijoukon osoitteeksi tuli Läntinen Puistokatu 2b.

Hänestä on myös Lahja Vartola kirjoittanut useita kirjoituksia vanhoihin lehtiin (2/1974, 3/1977, 8/1984). Viimeksi on ilmestynyt Aino Matintytär Holopaisen tyttären Vappu Anttilan yhdessä edesmenneen miehensä kanssa kirjoittama ja toimittama kirjoitussarja *Loikkasten Paavolaisista* useassa osassa (34/2008, 35/2009, 36/2010, 37/2011, 38/2012). Viimeinen osa julkaistaan jossakin tulevassa lehdessä.

Perheessä kuoli useita lapsia jo Neitsytniemessä asuttaessa. Heidät on haudattu silloin läheiselle Sorvalin hautausmaalle. Myös äiti Anna (1872-1936) pääsi lastensa viereen. Nyttemmin Sorvalin hautakivet on kartoitettu, ja niistä on julkaistu kirja *Hautakiviä Viipurin Sorvalissa* (2011, kuva s. 45), mutta ensimmäisen kerran hautakivestä julkaistiin valokuva sukulehdessä 15/1991.

Toinen muuttajista oli **Mikko Antinpoika** Paavolainen (1877-1929, T37), jonka perheestä on ohessa esimiehemme Pekka Johanneksenpojan kirjoitus. Mikko Antinpojan perhe asui radan eteläpuolella Kelkkalassa (t. Ke/6/3)Kiesinkadun numerossa 21. Syntymäjärjestyksessä Mikon pojista vanhin **Johannes Mikonpoika** (1907-1992) kävi Viipurin Reaalilyseota ylioppilaaksi ja opiskeli jonkin aikaa oikeustutkintoa. Hän oli siis nykyisen esimiehemme Pekan isä, sukuseuran pitkäaikainen esimies hänkin ja lehtemme perustaja 1972. Johanneksen ja Ernan perhekunnan vaiheista on kirjoitettu lehdessä useamminkin.

Perheen vanhempi tytär Helmi Mikontytär avioitui viipurilaisen Eino Utriaisensa kanssa, ja heidän tyttärensä Raili Utrainen syntyi Viipurissa 1937. Raililla on tytär Pia Utrainen (s 1974). (Utraisia ei ole käsitelty sukulehdessä.) Aino Mikontytär syntyi myös Viipurissa (1912), mutta on asunut sotien jälkeen Turussa nimellä Aino Strömberg, Kalle Strömbergin puolisona. Ainosta on muistokirjoitus kirjoitettu vuodelta 27/2001.

Neljäs lapsi tässä perheessä oli Toivo Mikonpoika Paavolainen, joka avioitui kuuluisan piirtäjän, taiteilija Viktor Svaetihi-

nin tyttären Aunen kanssa. Perhe on asunut Kelkkalassa oli ottanut nimekseen Saarilina, venäläisyyttä häivyttääkseen. Svetihinistä oli kirjoitus 37/2011. Toivon pojat Timo, Esa ja Jukka-Pekka ovat kaikki toimineet pääkaupunkiseudulla, teollisuudessa ja liiketoiminnassa.

Kolmas Viipuriin muuttaneista Suur-Kultalan pojista oli **Antti Antinpoika** (1881-1957, T39). Hänen elämänvaiheensa olivat moninaiset. Hän lähti Helsinkiin jo 16-vuotiaana 1897, ja kävi kirjansitojan opissa kolme vuotta. Hän onnistui pakenemaan sotaväenottoja, ja palasi Viipuriin Matti-veljelleen avuksi. Terijoella hän yritti kirjansitojana 1909, koki tulipalon, ja muutti Kivennavan kautta takaisin Viipuriin, työskennellen useissa kirjansitomoissa, kunnes perusti uudelleen oman sitomon, joka oli pystyssä talvisotaan asti. Sitomo sijaitsi samoissa vanhoissa pienissä kiinteistöissä, joissa Antti myös asui osoitteessa Kannaksenkatu 27 as 2. Kalevan kaupunginosassa. Antti oli yksi aktiivi Sukuseuran perustamisessa ja varhaisia sukumme tutkijoita. Evakkomatka suuntautui Mikkeliin, Rauha-tyttären (Ruoho) luo. Sirkka (Miettinen) asettui Imatralle. Tytöt asuivat omillaan jo ennen sotia Talikkalantie 3:ssa. Antti Antinpojasta on myös kirjoitus lehdessemme olluikin (31/2005) tyttärenpoika Markku Miettisen laatimana. Sirkka Miettinen esiintyi vielä Kouvolan sukukokouksessa 2004 vaikuttavalla tavalla runonlausujana.

Nämä kolme Suur-Kultalasta tullutta An-

Antti Paavolaisen kirjansitomo sijaitsi Kannaksenkadun vanhoissa rakennuksissa, joissa hän myös asui. Kuva: Virtuaaliviipuri

tinpoikaa ja heidän karttavat perhensä muodostivat oman serkusjoukon, jossa ikähaitari oli vain kymmenkunta vuotta, Lahja Matintyttärestä (1903) Rauha Antintyttäreeseen (1913). Kaikki asuivat suhteellisen lähellä rautatieasemaa, kaupungin koillisella laidalla.

Rakentaja-Tuomaan perhe Sorvalissa

Joutselän haaraan kuuluvan rakennusmestari **Tuomas Joosepinpojan** perhekunta asui Viipurissa 1930-luvun loppuvuosina. Perheen vaiheista on kerrottu useissa lehdissä (4/1979, 9/1985, 30/2004, 35/2009) ja rakennusurakoista ensin Joutselästä, Makslahteen ja sieltä Terijoelle ja Viipuriin. Asunto sijaitsi Sorvalissa, osoitteessa Kuudes katu 17.

Matti Heikinpojan ja Helena Hiilisen perhekunta Joutselästä

Oman suuren ryhmänsä Paavolaisista muodostivat Joutselästä muuttaneet **Matti Heikinpojan ja Helena Hiilisen** perhekunta. Perheestä julkaistiin jo 10/1986 äitienpäivalokuva, jossa näkyivät kaikki Helenan lapset.

Laajemmin kirjoitettiin numerossa 29/2003, jolloin käytiin isän kuoleman (1915) jälkeen vaikeuksiin joutuneen suuren perheen kohtaloa lävitse. Rajan sulkeuduttua ainoa mahdollisuus elantoon oli Viipurissa, jonne äiti ja kaikki lapset jälkeen siirtyivät. – Asuinpaikat olivat Saunalahdessa ja Hiekassa, Viipurin luoteisissa esikaupungeissa. Työpaikkoja oli, mutta perheen sisaruksista useampi kuoli verenmyrkytyksiin, kuten sisaruksiaan muistellut Eila Kilgast kertoi. Haavatkin koituiivat kohtalokkaiksi, kun ei vielä ollut penisilliiniä. – Lapset toivat palkkarahat yhteiseen kotiin. Eila muisteli sisarten avioitumista näin:

”Tytöistä meni naimisiin ensin, oisko ollu Hanna, Hannahan oli vanhin, Pekka Laineelan entisen Kiriloffin kanssa. Sitte tais mennä Iida. Iida ja Iidan mieskin, Väinö Smahl, oli ollu Venäjän rautateillä. Ja sitte tais mennä Anna, Juho Kaukisen kanssa. Ne meni [kaikki] jo siinä 1920-luvun alkuvuosina. Ja sitt [1928] meni Toini, Sulo Tiaisen kanssa.” – Eira avioitui Valter

Viipuri, mahdollisuuksien kaupunki

Kilgastin kanssa 1937 ja Viipurin aikoina vielä vanhin pojista Einokin avioitui 1938 ja vapautui perheen huoltajan tehtävästä. – Juho, Väinö ja Viljo asuivat äitinsä Helenan kanssa – kunnes sotavuosina perhekunnasta osa siirtyi Kokkolaan.

Perhe oli asunut Viipurissa useissakin paikoissa, mutta vuoden 1938 henkikirjan mukaan asuttiin vuokralla niin, että äiti Helena, kolme poikaa ja nuorin lapsi Eira asuivat Sn/Li/120 eli Siimeskatu 7:ssä, varsin keskellä koko Saunalahden aluetta. Helenan tyttärinä Toini ja miehensä Sulo Tiainen asuivat myös Siimeskadulla, parin talon päässä nro 11. (talo Sn/Li 57)

Hanna Paavolaisen ja Pekka Laineelan perheen lapset olivat syntyneet Viipurissa (Olavi 1921, Onerva 1923, Orvokki 1926 ja Oili 1930, mutta he eivät olleet enää kirjoilla Viipurissa. Smahlit, eli Ida Paavolainen ja Väinö Smahl, jotka olivat rautateiden palveluksessa eivät asuneet pysyvästi Viipurissa, sillä lasten syntypäpaikoiksi on merkitty vielä 1921 Pietari ja 1924 Haukipudas.

Reposet eli Aino Matinr ja Mikko Reponen ehtivät olla naimisissa vain 6 kuukautta, kun odottava äiti menehtyi 1928. Mikko Reponen koki herätyksen ja ryhtyi uskonnolliseksi puhujaksi.

Anna Matintytär ja Juho Kaukinen kirvesmies, on merkitty oman asuintalonsa omistajiksi, Kaukisten osoite oli Hi/32/33 eli Hiekan kaupunginosassa Latokartanontie 28. Heidän tyttärensä Salme Sundströmin tarinaa ollut lehdessä 32/2006 ja hän itse jo johdatti meidät kotitalonsa luo aiemmalla sukumatkalla.

Pojista avioitui ensimmäisenä Juho Matinpoika Tyyne s. Räisäsen kanssa. Heidän ensimmäinen lapsensa Reijo syntyi Viipurissa 1936, ja asunto sijaitsi Saunalahdessa (Sn/29), osoitteeksi henkikirja antaa suuren tontin Lipontiellä, joka kattoi numerot 5–13 ja Mielikinkadun puolella 6–12. Näiden alueiden rakennuskanta kaiken aikaa lisääntyi.

Juuri vuonna 1938 olivat Eira ja Valteri Kilgastkin muuttaneet yhteen, heidän kotinsa oli Sn/33-6 eli Tellervontie 3, aivan Saunalahden pohjoisosassa ja vanhin poika Esko ehti syntyä Viipurissa, ennen kuin Kilgastit muut-

tivat Pohjanmaalle.

Hilja ja Elma, sisarukset Vuottaalta

Viipurissa työskentelivät myös kaksi Eskelin haaraan, eli esikoishaaraan kuuluvaa tyttöä Hilja Johanneksentytär (s 1909) ja Elma Johanneksentytär (s 1916). He asuivat Saunalahden kaupunginosan talossa Sn/11-15, joka oli Diakonissalaitoksen talo, Saunalahdenkatu 2. Hilja työskenteli leipojana ja Elma palvelijattarena. He olivat syntyneet Vuottaalla mäen päällä olevassa Eskilin sukuhaaralle kuuluneessa talossa Tiikkiluosan lammen vierellä. Heidän vanhin veljensä rajamiehenä palvellut Vihtori kuoli Summassa helmikuussa 1940. Perhe oli joutunut evakuoitumaan Vuottaalta talvisodan alkaessa ja äiti oli synnyttänyt nuorimman lapsen päivämäärällä 1.12.1939. Elma kuoli jo sotavuosina, mutta Hilja avioitui nimellä Heikkinen.

Kauppias Mikko Mikonpoika jatkosodan aikana Viipurissa

Esikoishaaran eskeliläisiin kuuluvan Jaalan Eino-kauppiaan elämäntarinassa Viipurilla oli vain lyhyt rooli, usean viikon sairaalareissu 1920-luvun alussa. (ks. esim. 5/1981 ja 23/1998). Mutta hänen sedällään **Mikko Mikonpoika Paavolaisella** (1896 –1964, T66) oli kauppaliike ensin Johanneksessa ja sitten Terijoella, jonne oli puhelinnumerokin vuoden 1938 luettelossa, ja jonka kyltti toisinaan osuu Terijoen matkailijoiden silmiin.

Mikko Mikonpojan ja Aino Seppäsen lapsista syntyi Vuottaalla vielä Arvo 1923, joka kuoli jatkosodassa Syvärillä 1942. Johanneksessa ovat syntyneet Mauno (1932) ja Seppo (1934). Muutto Terijoelle tapahtui tuolloin, sillä neljäs veli, Valto Mikonpoika syntyi 1936 Terijoella. Kauppias Mikko Paavolainen on nähtävästi ollut innokkaimpia palaajia Kannakselle, sillä kaksi seuraavaa lasta, varmaankin kaksoset Kari ja Salme ovat syntyneet jatkosodan aikana Viipurissa 1942. Perheen nuorimman Sirkka-Marjan syntymäpaikka 1944 on jo Helsinki, varmaan taas jo vaikeissa evakko-oloissa. 1940-luvulla Mikko Mikonpojan perhekunta on muuttanut Kouvolan seudulle, jatkaen kauppiaana. Hän myös houkutteli veljenpoikaansa Einoa tulemaan kauppiaaksi samalle seudulle, Jaalaan. Yksityiskauppias pystyisi toimittamaan paremmin

Asuminen oli 1930-luvulla huomattavasti tiiviimpää kuin nykyisin. Tässäkin Joensuun perikunnan talossa Erkonkatu 5:ssä Repolan kaupunginosassa oli kirjoilla 50 henkeä. Omistajat asuivat itse sisäpihan rakennuksessa. Kuva: Virtuaaliviipuri

tavaraa jälleenrakennusajan karjalaisille kuin osuuskauppa. (ks. e. m. kirjoitukset). Vielä ei kukaan ole kirjoittanut Mikko Mikonpojan (T. 66) elämäntarinaa, ehkä joku hänen jälkeläisistään sen voi pian tehdä.

Paavolaisia Viipurissa

Ennen talvisodan syttymistä Viipurissa asui noin 20 Paavolaisten perhekuntaa. Heidän asumuksiinsa ja osoitteisiinsa on tarkoitus tutustua kesän 2014 sukumatkalla Viipuriin. Asuinpaikat kertovat nimittäin myös näiden Paavolaisten asemasta Viipurin sosiaalisessa hierarkiassa.

Selvimmän tuolloiseen suomenkieliseen työväestöön kuuluvat Joutselän haaran Paavolaiset, ammatiltaan varastomiehiä ja kirvesmiehiä. He elivät pääosin luoteisissa esikaupungeissa, Saunalahdessa, Hiekassa ja Sorvalissa. Avioituneet tyttäret ja vävyt melko lähellä toisiaan sekä äitiä ja veljiään. Siihen aikaan työväki muutenkin asui ahtaasti vuokratuissa huoneissa, joissa ahtaus oli sietämätöntä. Talojen omistajat optimoivat tilan ja rahan suhteet.

Kauppiaina ja palveluammateissa olivat Suur-Kultalasta lähteneet veljekset ja heidän jälkeläisensä, radan takana Viipurin itäpuolella, kuten Mikko Antinpoika Loikkasessa; tai sitten radan toisella puolella, kuten valimoa johtanut Matti Antinpoika tai kirjansitoja Antti Antinpoika Kalevan kaupunginosassa.

Heidän lapsistaan osa kävi jo oppikoulua.

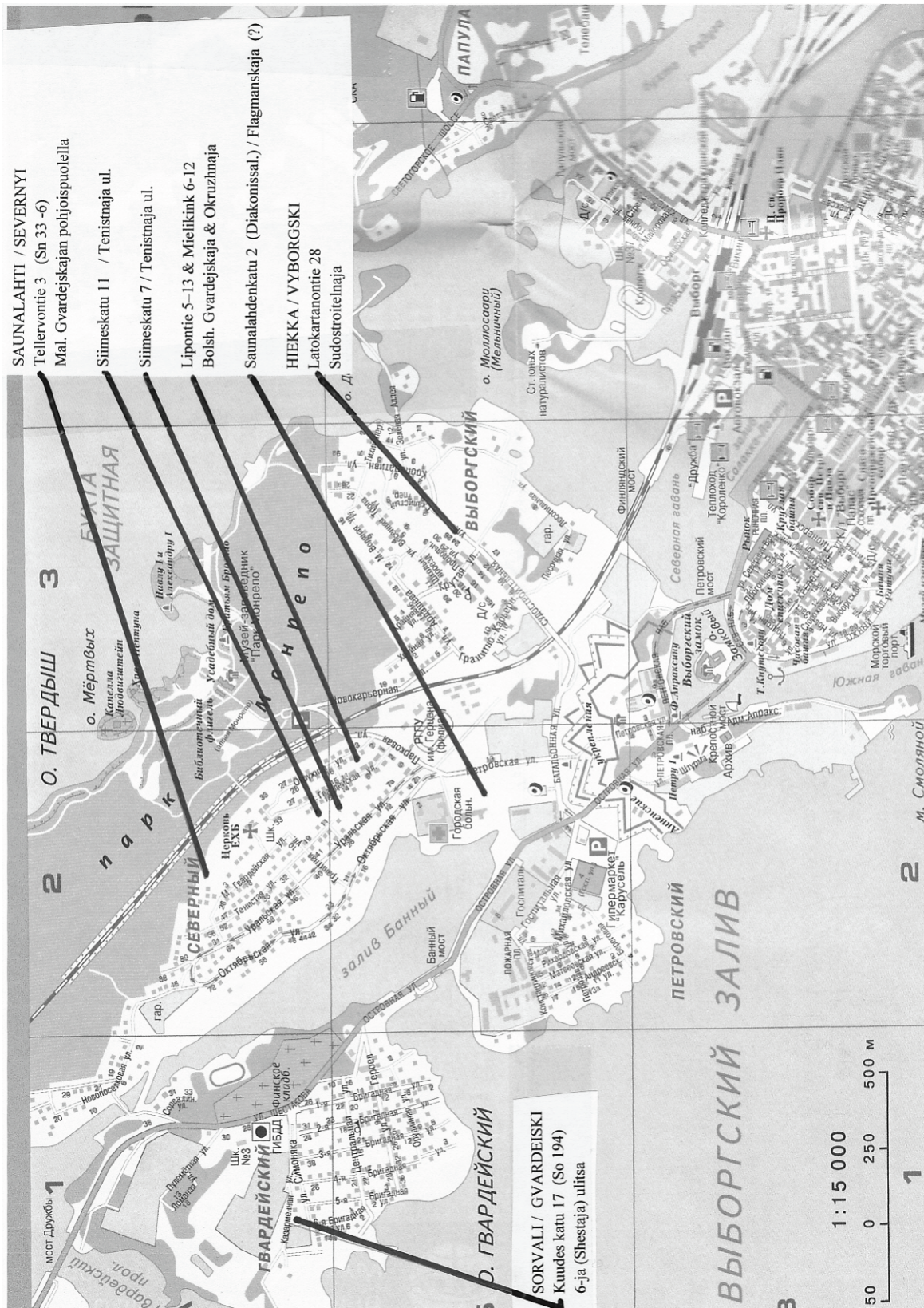
Keskikaupungilla, eli Repolan ja Linnoituksen kaupunginosassa asuivat sitten ne Paavolalaisista, jotka olivat virkamiesammateissa. Mutta suhteessa niihin vanhoihin viipurilaisiin sukuihin, joilla oli asuntoja Linnoituksen tai Vanhan kaupungin kortteleissa, kaikki 1930-luvun Paavolaiset olivat tulokkaita Viipurissa.

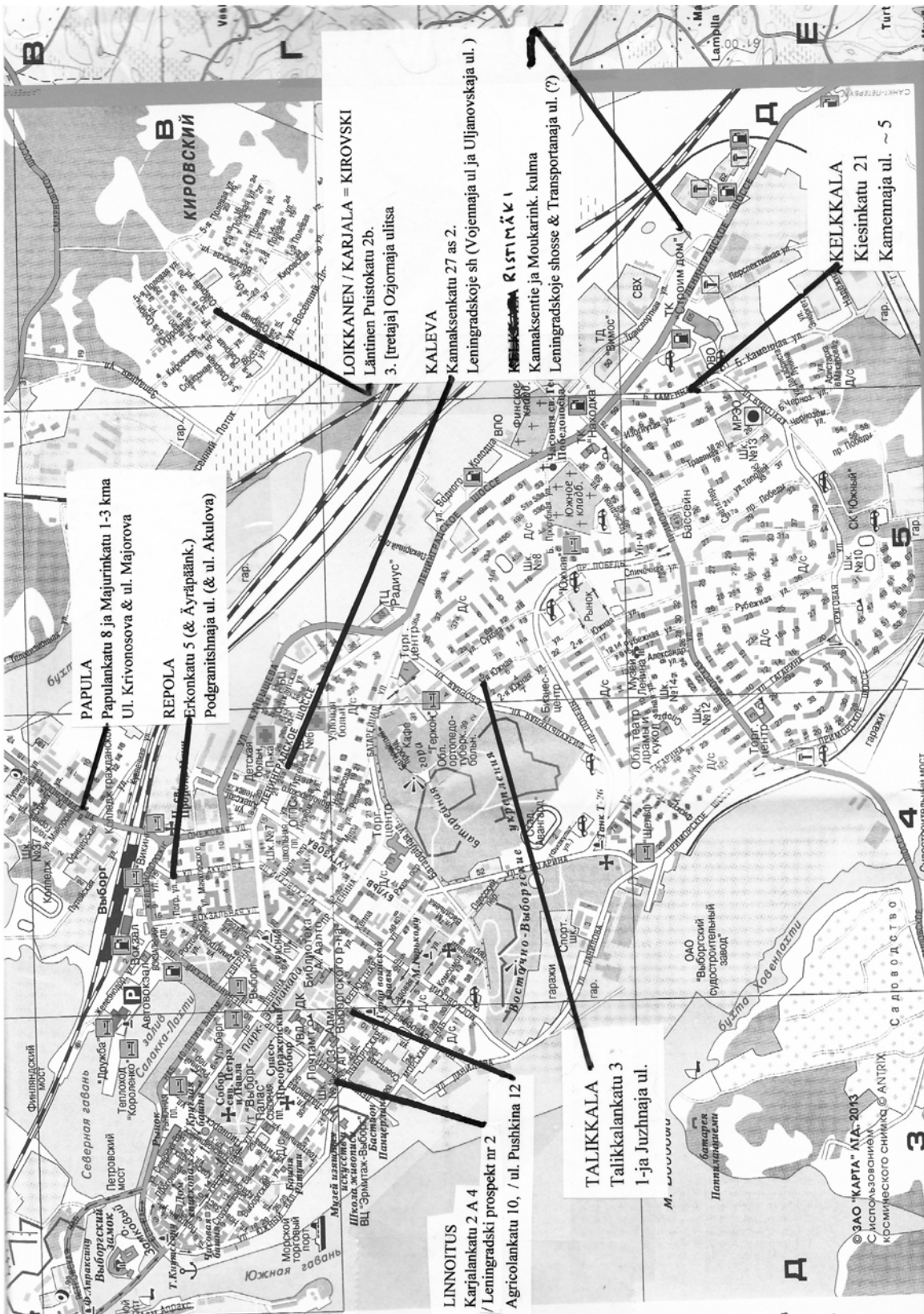
Osa oli niitä, jotka 1890-luvulta alkaen olivat suomalaistaneet kaupungin ja joille se tarjosi mahdollisuudet edetä elämän laadussa ja ansioissa. Viipurin Paavolaiset, nämä maaltamuuttajat, olivat näin osa yhtä Suomen suurista rakennemuutoksista, jolloin maaseudun runsas väestö piti saada työllistymään kaupungeissa. Viipuri oli kaikille se mahdollisuuksien kaupunki.

Pentti Paavolainen

KATSO SEURAAVIEN SIVUJEN KARTOISTA, MISSÄ PÄIN VIIPURIA PAAVOLAISET ASUIVAT!

viipuri, mahdollisuuksien kaupunki

Viipuri, mahdollisuuksien kaupunki

”Sinne jäivät sahat ja myllyt”

sanottiin leikkisästi, kun Viipuria muisteltiin

Sukuseuran esimies Pekka Paavolainen kuvailee tässä kirjoituksessa, mitä Viipuri hänelle merkitsee ja minkälaisen mielikuvan hän on siitä saanut. Pohjana hän on käyttänyt niitä kertomuksia, joita on siellä eläneiltä sukulaisiltaan kuullut ja sitä vähäistä dokumentti- ja valokuvamäärää, joka sieltä on saatu talteen.

Paperit

Onneksi äitini Erna ja sisareni Outi Eskola os.Paavolainen (tällöin 1-vuotias) olivat YH:n aikana syksyllä 1939 Hämeenlinnassa äitini sukulaisten luona ja olivat tuoneet pari matkalaukullista asiapapereita säilytykseen. Sodan pelko oli voimakkaana ilmassa. Itse hain paperit haltuuni tänä vuonna siskoltani Outilta. Toki tiesin missä ne olivat, mutta en oikein ollut perillä, mitä papereita oli tallessa. Joitakin valokuvia meillä oli ollut jo aiemmin.

Isovanhemmat

Isovanhempani olivat isäni puolelta Mikko Antinpoika Paavolainen s. 1877 Kivennavan Vuottaan Suurkultalasta ja Maria Josefina Lahti s. 1885 Savonlinna. He olivat avioituneet 1906 Viipurissa. Heillä oli 4 lasta. Johannes 1907, Helmi 1909, Aino 1914 ja Toivo 1916.

Äitini puolelta isovanhempani olivat Peter Vasilinpoika Kokkonen (ent. Tarasoff) s. 1888 Wärtsilä ja Alma Katariina Salminen s. 1887 Hauho. He olivat avioituneet Pietarissa 1915. Ainoa lapsi oli siis äitini Erna Sylvia s.1916.

Mikko Paavolainen saapui Viipuriin n. 1904 ja sai hoitaakseen veljensä Matin entisen lihakaupan Pietarinkadulla. Matti siirtyi kauppiaksi uuteen Kauppahalliin.

Mikko tapasi Savonlinnasta tuleen Marian

ja he avioituivat 1906. Mikko siirtyi myös jossain vaiheessa kauppiaksi Kauppahalliin. Ilmeisesti noin vuonna 1908. Hänen liikkeenä nimi oli ymmärtääkseni helsinkiläinen Leikkeleliike. Myöhemmin hän toimi lihan- ja nahanostajana esim. Hagströmin nahkatehtaille Kokkolaan. Maria oli kotiäiti ja hoiti perhettä ja kotia kuten siihen aikaan oli tapana. Mikko kuoli 1929. Koskaan meillä kotona ei oikein puhuttu kuinka ja miksi. Asiat vain jäivät irrallisina juttuina mieleeni. Maria eli sotaan asti Viipurissa ja sodan jälkeen ensin lastensa luona ja 50-luvun pääsääntöisesti Tampereella, Lahdensivun vanhainkodissa, jossa kuoli 1959.

Äitini vanhemmat olivat tavanneet jo nuoruudessaan 1910-luvulla Wärtsilässä, Ruukilla. Vaarini Peter eli Pekka meni Pietariin Teollisuuskouluun ja oli sen jälkeen Nobelin Konepajalla Pietarissa valimoteknikkona.

Mummoni Alma kävi Hämeenlinnan Seminaarin ja valmistui opettajaksi 1912. Tämän jälkeen hän kävi Tanskassa puutarhakoulun. Vanha ystävä Pekka kosi kirjeitse Pietarista ja Alma lähti vaimoksi Pietariin 1915.

He palasivat Suomeen vallankumouksen myrskyissä kahlaamalla Rajajoen yli 1918 loppukesästä ja asettuivat Lehtonimeen, jossa oli valimo, johon vaarini meni työhön. Kokkoset olivat myös Tampereella Lokomollan vuodet 1923-1925. Vaarini Pekka perusti 1926 Viipuriin Karjalan Valimo Oy:n, johon tuli myös kaksi muuta osakasta. Pekka kuoli 1931 ja Alma ryhtyi johtamaan Valimoa. Sodan aikana ja jälkeen Alma-mummo toimi sotilaskotityössä. Alma kuoli Tampereella 1979. Palaan Karjalan Valimoon myöhemmin.

Minkälainen oli Viipuri

Niissä mielikuvissa, joita minulle luotiin Viipuri oli paras paikka maailmassa. Kansain-

välinen, monikielinen, monikouluinen, monikirkkoinen, värikäs, vanha keskiaikainen Hansakaupunki, johon aina olisi hyvä palata. Mutta kun ei voinut. Se mielikuva luotiin meille lapsille jostakin aivan ihmeellistä kaupungista, jossa kaikki oli toisin. Kuitenkaan vanhempani eivät koskaan käyneet Viipurissa sodan jälkeen. He halusivat säilyttää muistot kauniina mielessään. Tosin Outin rokotustodistuksesta päätellen 1942 on paluuta harkittu. Sinnehän palasivat monet perheet ja alkoivat rakentaa uutta elämää, koska tilanne näytti siltä, että ollaan turvassa ja sodassa käy hyvin. Siellä oli kaikki paremmin.

Toki täytyy ymmärtää, että vanhempani olivat eläneet siellä oman nuoruutensa ja sen ajan, jonka ihminen parhaiten muistaa.

Vanhemmat

Isäni oli Johannes Vilho Paavolainen 1907-1992 s. Viipurissa ja äitini Erna Sylvia os. Kokkonen 1916 – 1992 s. Pietarissa. Molemmat kuolivat keväällä 1992 Tampereella.

Vanhempani menivät naimisiin 05.09.1937 Viipurissa ja sisareni Outi syntyi 09.06.1938 Viipurissa.

Vanhempani eivät koskaan käyneet Viipurissa sodan jälkeen. He halusivat säilyttää muistot kauniina mielessään.

Isäni Johannes eli Jussi kirjoitti ylioppilaaksi Viipurin Lyseosta 1928 ja kävi sotaväen. Hänen isä Mikko kuoli 1929 isän ollessa armeijassa. Isäni aloitti kuitenkin oikeustieteenopiskelut Helsingin Yliopistossa, mutta keskeytti n. 1931. Hän palasi Viipuriin huoltamaan perhettään ja töihin Poliisilaitokselle. Hän oli Talvisodan sytyttyä edennyt komisarioksi. Talvisodan jälkeen 1940 hänen virkansa siirtyi Tampereen rikospoliisiin. Näin perheestä tuli tamperelaisia. Sitten jatkosodan alkaessa 1941 isä liittyi sotaan SP-komppanian-päällikkönä. Sotilasarvoltaan isä oli kapteeni.

Isäni ja äitini mielestä Tampereella vain harmaa massa tuli tehtaiden porteista ulos neljän jälkeen. Ainoa valopilkku oli kauppahalli, jossa oli muutama viipurilainen lihakauppias.

Mikko-vaarin tuttu Hätönen mm. Muistan kaupan 50-luvulta.

Äitini lopetti tyttökoulussa keskikouluun. Tällöin elettiin n. vuotta 1932. Äidilläni oli tarkoitus opiskella lastenhoitoalaa ja hän suoritti harjoittelua Viipurilaisessa lastentarhassa kunnes Johannes tuli ja sotki suunnitelmat.

Tarinoiden perusteella vanhempani, johtuen melkoisesta 9 vuoden ikäerosta, eivät viettäneet ns. yhteistä nuoruutta mutta tiedostivat toisensa. Hehän asuivat aika lähekkäin Viipurin itäisissä kaupunginosissa, isä Kelkkalassa ja Kiesilässä ja äiti Ristimäessä.

Kuitenkin jostain he kohtasivat jo 30- luvun alkupuolella kun isäni oli n. 25v äitini 16v. Siitä syntyi rakkaus, joka kesti aina vuoteen kevääseen 1992. Säädyllisen seurusteluajan jälkeen seurasi kihlaus 1936 ja avioliitto 1937. Ensimmäinen dokumentti heidän yhteiselostaan hääkuvan lisäksi on Nupposen

Nuoripari Erna ja Johannes seurusteluaihanaan.

Viipuri, mahdollisuuksien kaupunki

Huonekaluliikkeen lähetyksistä huonekaluista vuodelta 1938. Siinä on ostettu huonekalut ja maksettu käteisellä. Toimitus tarkkaan aikaan, sovittuun paikkaan.

Mielikuvani mukaan he elivät nuoren perheen elämää ja olivat tekemisissä lähinnä isän sukulaisten kanssa. Äitihän oli ainoa lapsi. Ystäväpiirin kuuluivat isäni setien Matti ja Antti Paavolaisen perheet sekä mm. Vartolat ja isän ystävät työn kautta kuten Hintsat, Kettuset sekä muita heidän nuoruusajan tuttavuuksia. Vanhempani olivat myös kihlparina ensimmäisessä sukukokouksessa Vuottaalla 1936.

Jussi, Erna ja Outi viettivät kesälomaa 1939 Terijoella Amanda Vaittisen luona. He olivat olleet siellä myös kihlajaiskesänä 1937 ja tavanneet jo silloin Jussin serkun Ainon ja hänen poikaystävänsä Reinon Holopaisen, jotka tällöin seurustelivat. Outi opetteli ensi askeleet Kuokkalan hiekoilla. Valokuvista päätellen myös Vartolat viettivät kesää samoissa maisemissa. Se kesähän oli poikkeuksellisen lämmin. Enteilikö tulevaa?

Vanhempani asuivat ensin Vallinrinteellä, keskikaupungilla ja muuttivat sitten 1938 Ristimäen kaupunginosaan, Karjalan Valimon tontille rakennettuun asuintaloon. Siellä ei kuitenkaan saatu olla rauhassa kuin vajaa vuosi. Marraskuun lopussa 1939 lähdettiin sotaa pakoon. Isäni jäi Viipuriin ja oli rikos-

Karjalan Valimon asuintalo Ristimäessä, jossa Erna, Johannes ja Outi asuivat viimeiseksi Viipurissa.

poliisin toimessa kevääseen 1940 saakka. Eläkkeelle isäni jäi Tampereen rikospoliisin apulaispäällikön virasta 1970.

Karjalan Valimo Oy

Karjalan Valimo Oy oli siis vaarini Pekan perustama 1926. Se aloitti toimintansa Ristimäen kaupungin osassa. Kannaksentien ja Moukarikadun kulmauksessa. Rajannaapurina kaupunkiin päin oli Viipurin Suomalaisen kaupunkiseurakunnan hautausmaa. Kuten aiemmin kerroin alkoi Alma-mummo johtaa valimoa vaarini kuoleman jälkeen. Eli vuosina 1931-1939.

Ensimmäiset kokemukset olivat silkkää pettymystä. Mielikuva meni palasiksi.

Valimo toimi omalla tontilla ja teki valu- ja malliveistämön töitä varsin paljon esim. Viipurin kaupungille. Kuuleman mukaan vieläkin Torkkelin puistossa on siellä tehtyjä kukka-astioita samoin kuin tuomiokirkon portailla. Samoin saattaa nähdä Viipurin kaduilla siellä tehtyjä

kaivonkansia.

Kaikesta päätellen toiminta oli vilkasta ja tuloksellista, koska vierestä hankittiin toinen tontti ja sille rakennettiin 1938-39 uusi valimorakennus, jonka oli suunnitellut B. Brunow, tunnettu viipurilainen arkkitehti. Rakennus oli Talvisodan alkaessa vesikatossa ja palkkalistoilla oli 52 henkilöä. Samoin oli saatu pistoraide valimolle. Näitä Alma-mummo usein muisteli.

Koko valimo tuhoutui Talvisodan ensimmäisissä pommituksissa. Se oli samalla valimon loppu. Korvausasiat hoiti isäni Johannes kaikkien osakkaiden puolesta. Mutta se onkin ihan toinen tarina.

Mitä Viipuri minulle merkitsee

En ehkä osaa sitä oikein kertoa mutta ainakin aluksi se oli minulle jokin ihmeellinen utopia, Eldorado, johon joskus täytyi päästä käymään.

Ensimmäiset kokemukset olivat silkkää pettymystä 1990-luvulla sukuseuran retkellä. Vanhoja rikkinäisiä taloja, likaisia katuja, vanhoja ihmisiä, huonoa ruokaa yms.

Katselin sitä varmaan väärästä vinkkelistä. Mielikuva meni palasiksi mutta myöhemmillä matkoilla tilanne on parantunut. Samoin uskon, että kun ensi kesän sukkokous on Viipurissa voimme kaikki muodostaa uutta ja parempaa mielikuvaa kun tutustumme kaupungin kunnostettuihin nähtävyyksiin.

Ennen kaikkea koen kuitenkin, että juureni ovat Viipurissa yhtälailla kuin Kivennavan Vuottaalla. Ja se on ISO JUTTU SE.

Pekka Paavolainen

"Karjalamme, Karjalamme,
kotitalomme kunnne vie,
Kuluttamatta sielussamme
kultakuvas aina lie!

Meitä koshki pahan paine.
Meidät yhtiä Idän ies
niinkuin laaka laavalaine.
Meiltä sammui kodin lies. "

Valokuva-albumin sivulla olleessa runossa kerrotaan kaipuusta kotiin.

Toivo Paavolainen kaverinsa kanssa tikapuilla noin vuonna 1924.

**Voimme kaikki
muodostaa uutta
ja parempaa
mielikuvaa
Viipurista kesän
sukukokouksessa**

Viipurilaisilla oli tapana lomaila Terijoel-
la. Kesä 1939, Erna ja Outi Kuokkalassa.

TIEDEUUTISIA

Oppia ikä kaikki: 82-vuotias Anneli Ilonen väitteli tohtoriksi Kannaksen evakoista

Vierivä kivi ei sammaloidu, todisti sukuseuran jäsen Anneli Ilonen kesäkuussa 2013 väitelttyään tohtoriksi kunnioitettavassa 82 vuoden iässä. Väitöskirjan aihe oli hänelle läheinen, Kivennavalla vuonna 1930 syntynyt Ilonen nimittäin tutki identiteettiyötä Kannaksen evakkojen sukupolvissa.

Väitöstilaisuus Hauhon yhtenäiskoulun suuropetusluokassa keräsi paikalle runsaasti median edustajia, ja ainakin *Helsingin Sanomat*, *Aamulehti* ja *Yle* tekivät aiheesta uutiset. Ilonen on tiettävästi Suomen vanhin tohtoriksi väitellyt nainen.

Anneli Ilosen matka tohtoriksi ei ole ollut se tyypillisin tarina. Hänellä ei ollut evakko-vuosina mahdollisuutta käydä oppikoulua, mutta nuorena aikuisena hän paikkasi tämän menetyksen opiskelemalla kirjeopistossa ja kansanopistossa.

Lukion hän suoritti Vimpelin lukiossa 1980-luvun alussa ja lopulta tie vei myös Tampereen yliopistoon, josta hän valmistui kasvatustieteiden maisteriksi vuonna 2003. Maisterinpaperit saadessaan Ilonen oli 72-vuotias. Hänen pro graduun esiteltiin lehdessä 30/2004. Väitöskirjansa hän teki Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa.

Tiukkaa sanailua

Väitöstilaisuus pidettiin Hauholla, Ilosen kotipaikkakunnalla, ja vastaväittäjäksi oli kutsuttu Tampereen yliopiston kasvatustieteen professori Pirkko Pitkänen.

Tilaisuudessa päästiin kuulemaan aivan todellista väittelyä, sillä Pitkänen ei päästänyt

Ilosta helpolla. *Aamulehden* mukaan Pitkänen moitti väitöskirjaa siitä, että evakkous esitettiin suomalaisena ilmiönä, vailla vertailua vastaaviin tapahtumiin muualla maailmassa. Lisäksi pyyhkeitä tuli Ilosen käyttämästä heimo-termistä, sillä vastaväittäjän mukaan kannakselaisia pitäisi kutsua etniseksi ryhmäksi.

Kiitoksiakin tuli. Väitöskirjan aiheena olevat kannakselaiset eivät ole aiemmin saaneet osakseen kovin paljoa tutkimuksellista huomiota verrattuna vaikka rajakarjalaisiin.

Aineistona kannakselaisten haastattelut

Ilosen aineistoa, 29 kannakselaisen haastattelua, vastaväittäjäkin piti poikkeuksellisenä. Vanhin haastateltava oli syntynyt vuonna 1909, ja moni haastateltu on väitöskirjan tekemisen aikana ehtinyt siirtyä taivaallisille kunnalle. Kannakselaisista juurista lienee ollut etua Iloselle haastatteluja tehdessä.

Mitä väitöskirjatyössä sitten selvisi kannakselaisesta identiteetistä? Ainakin se, että kannakselaiset ovat herkkiä, sitkeitä, itsepäisiä, yritteliäitä, kunnianhimoisia, puheliaita ja iloisia. Juhlissaan he laulavat kostein silmin Karjalan kunnalla ja sanojaan he eivät säästä. Kun koira pitää saada makuulle, kannakselainen saattaa sanoa yksinkertaisen maahan-käskyn sijaan: ”Käyhä sie siihen maahan leppäämää”.

Tunnistatko itsesi?

Teksti: Iona Koskimäki

Kuvat: Pekka Paavolainen

Liitutaulun edessä on hyvä väitellä. Vasemmalla sukuseuran jäsen ja nyttemmin tohtori Anneli Ilonen, keskellä kustoksena toiminut kasvatustieteen professori Esa Poikela ja oikealla opponenti, professori Pirkko Pitkänen.

Väitöstilaisuudessa Hauhon yhtenäiskoulun suuropetusluokassa oli runsaasti yleisöä ja tilaisuudesta uutisoi moni tiedotusväline. Anneli Ilonen ei ole vanhin Suomessa väitellyt ihminen, mutta tietättävästi hän on Suomen vanhin tohtoriksi väitellyt nainen.

TIEDEUUTISIA

Suuri levottomuus – väitös Olavi Paavolaisen matkoista vuonna 1936-39.

FT Ville Laamanen on selostanut Paavolaiset-lehdessä 34/2008 jo lisensiaatintyötään, joka käsitteli Olavi Paavolaisen Saksa-aiheisia teoksia, *Kolmannen valtakunnan vieraina* ja *Risti ja hakaristi*. Väitöskirja jatkaa ja syventää samaa aihetta. Nyt on mukana Etelä-Amerikan matka ja teos *Lähtö ja loitsu* (1937). – Mutta erityisen kiinnostava on ensimmäistä kertaa kirjoitettu tarkempi kuvaus Olavin viettämistä yli 2 kuukaudesta Neuvostoliitossa toukokuusta elokuun alkuun 1939. – Ehkä hänelläkin oli kuuma, kuten sukulaisilla Suomessa. Olavi oli yrittänyt päästä NL:oon ensimmäisen kerran jo 1934, mutta varsinkin Saksa-teosten jälkeen häntä karsastettiin vasemmalla. NL oli kuitenkin suosinut läntisten intellektuellien vierailuja katsomaan – ja kehumaan – Stalinin saavutuksia. Osa syntyneistä matkakirjoista oli kuitenkin varsin kriittisiä ja pettyneitä. Kirjoittajat vaivoin pystyivät salaamaan ristiriitaa ihanteitten ja todellisuuden välillä.

Mutta sitten alkoivat puhdistusoikeudenkäynnit – ja matkustelu arvatenkin tyrehtyi. Hella Wuolijoen sitkeästi suosittamana Olavi Paavolainen sai viisumin ja hyvin järjestetyn matkan NL:oon, jonne hän lähti 19.5.1939. Matkan päätöksestä 8.8.1939 esiintyy kuvaus Synkän yksinpuhelun alussa olevassa luvussa ”Eurooppalainen odysseia”. – Syksyllä 1939 hän oli pitänyt yhden esitelmän upseerikasinolla vaikutelmistaan. Hän ei koskaan julkaissut suurta NL-kirjaansa, ja seuraava kirjahan oli sattuneesta syystä *Karjala muistojen maa* 1940. – Olavi käytti muistojaan tai muistiinpanojaan sotien jälkeen kirjoitetuissa Neuvostoliittoa esittelevissä kokoomateoksissa, mutta niiden perusteella ei voi päätellä varmasti hänen vaikutelmistaan kesällä 1939. Hän sanoo hävittäneensä muistiinpanonsa lähestyessään syyskuussa 1939 Marseillen satamaa. Asia on kuitenkin mystinen: mitä hän muka joutui pelkäämään? Vai onko niin, että hän oli ollutkin laiska matkansa aikana kirjoittamaan ja selitti näin

muistiinpanojen puuttumista.

Ville Laamanen on saanut käännökset kaikista niistä raporteista, joita kirjailijavieraasta oli kirjoitettu vastaanottavalle organisaatiolle (VOKS). Moskovassa häntä isännöi eräs KGB:n lahjakkaimpia tiedustelijoita, Grigori Heifetz. Miehet istuivat silloin tällöin pidempiä iltoja, joista Heifetz raportoi myös runsaahkon vodkan kulutuksen. Enimmäkseen Paavolainen oli ollut vaitelias, eivätkä Stalinin puhdistusten jälkeen järjestetyt kirjailijatapaamiset voineet olla mitenkään inspiroivia. Volgan jokiristeilyltä Paavolainen ei koskaan raportoinut sitä, miltä neljännen luokan matkustajatiloiissa näytti. – Eliittivieras sai eliittikohtelun. Hän yritti aina välttää oppaita ja tulkkeja haluten mieluummin tutustua kirkkoihin yksinään. Hän näki Moskovassa suuret urheilujuhlien paraatit (fizkultura).

Suuri ero Saksaan oli NL:n aggressiivinen ateismi, liika älyllisyys ja teoreettinen ajattelu, joka vallitsi Neuvostoliitossa, ynnä ihmisten iloton ilme. Saksassa mukana oli omatekoista germaanisen uskonnon nostatusta ja havaittavissa kuitenkin naivia reippautta ja eteenpäinmenon henkeä. Laamanen hallitsee aatehistorialliset kerrostumat ja poliittisen todellisuuden erinomaisesti, hän ei ole mikään kritiikitön Paavolais-fani, vaan asiallinen ja viileä analyytikko. Olavi-kirjallisuus ei lopu tähän. Tietokirjailija Panu Rajala valmistelee elämäkertaa ja professori Hannu K. Riikonen analyysiä Paavolaisen tuotannosta.

Nuori Bergbom - Kaarlo Bergbomin elämäkerran 1. osa ilmestynyt

Lehtemme päätoimittaja Pentti Paavolainen on vuodesta 2007 tutkinut Suomalaisen Teatterin, nykyisen Suomen Kansallisteatterin perustajan ja ensimmäisen johtajan elämää ja työtä. Se on ollut hänen päätyönään Suomen Akatemian varttuneen tutkijan apurahalla sekä Kordelinin säätiön ja muiden apurahoilla.

Nuori Bergbom käsittää vuodet 1843-1872, jolloin 29-vuotias kirjallisuuden, musiikin, teatterin ja historian harrastaja oli jo ehtinyt sparrata Aleksis Kiven kirjoittamista, järjestää suomenkielisiä säätyläisnuorten harrastajaesityksiä, kirjoittaa kritiikkiä suomeksi, kirjoittaa oman draaman ja saksalaista historiallista näytelmää koskevan väitöskirjan, molemmat ruotsiksi.

Edessä Bergbomilla on vielä 30 vuotta teatterinjohtajana, joten kaksi osaa kirjasta on vielä tulossa. – Ne on jo kasassa, mutta vaativat viimeistelyn. *Nuoren Bergbomin* esittelyteksti sanoo aiheesta vielä:

”Bergbom debytoi menestyksellisesti Portugalin valistuneesta pääministeristä kertovala draamallaan *Pombal och jesuiterna* (1865), mutta sitoutuessaan yhä enemmän Yrjö Koskisen fennomaaneihin hänen piti löytää työ, johon hänen aikuisena opiskeltu suomen kielen taitonsa riittäisi. Hän väitteli filosofian tohtoriksi 1868 ja oli Suomen ylivoimaisin asiantuntija historiallisen draaman ja sen aatehistorian alalla. Laajat, lähes yksinomaan ruotsinkieliset kirjekokoelmat ja muut ensikäden lähteet on luettu entistä tarkemmin. Ne avaavat 1860-luvun teatterikarttaa sekä ylioppilaiden ja säätyläisnaisten innokasta ooppera- ja teatteriharrastusta. Kaikki suomenkielisen toiminnan vaikeudet eivät olleet vain ruotsinkielisten syytä, kuten tähän asti on esitetty. Bergbomin yksityiselämä kertoo akateemisen toveripiirin arjesta ajalta ennen rikoslain uudistusta, joka kriminalisoi samaa sukupuolta olevien väliset suhteet. Bergbomin

toimintaan Aleksis Kiven ateljeekriittikkona tulee teoksessa uutta valaistusta.”

Nuori Bergbom (1843-1872) esitellään sivulla http://www.teak.fi/Julkaisut/TeaKin_julkaisut

ja on vapaasti ladattavissa pdf:änä osoitteista http://www.teak.fi/alltypes.asp?menu_id=2053

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/42632>.

Se on tilattavissa myös paperikirjana: http://granum.uta.fi/granum/kirjanTiedot.php?tuote_id=24050

Tekstit: Pentti Paavolainen

Kuvat: Oulun yliopisto (Laamanen) ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (Bergbom)

MINUN AMMATTINI

Hyllyjen välissä – minä ja kirjasto

Minun ammattini -sarjassa tavataan Maija Paavolainen, joka kertoo, kuinka päätyi lukutoukasta kirjastotädiksi.

Tunnustan olevani lukutoukka. Lukutoukka kirjastontätinä ei liene kellekään yllätys. Itselleni ei ollut itsestään selvää hakeutua kirjastoon töihin, koska en pidä itseäni hiljaisena tai edes järjestystä rakastavana ihmisenä.

Nyt kun kirjastotöitä on takana jo melkein kymmenen vuotta ja opetan työkseni opiskelijoita löytämään tiedonlähteitä verkosta, voin varmuudella sanoa, että hiljaisuus, järjestelmällisyys tai edes nuttura eivät ole enää pääsyvaatimuksia alalle.

Kirjasto 2000-luvulla

Kirjastoissa järjestellään edelleen kirjoja hyllyyn ja karhutaan niitä takaisin asiakkailta, mutta kirjastotyö on yhä enemmän tiedonvälityksen muutoksen seuraamista ja sen tulkkauksista kirjaston käyttäjille. Kirjastotila on myös kokoontumispaikka, jossa järjestetään tapahtumia tai jota voi käyttää työ- tai opiskelutilana oman toimiston puutteessa. Huhut kirjastojen häviämisestä ovat vahvasti liioiteltuja!

Koko kansan kirjastot eli yleiset kirjastot ovat viime aikoina vastanneet netin tuomaan kulttuurinmuutokseen siirtymällä e-kirjojen ja e-lehtien lainaukseen ja opettamalla netin käyttöä kansalaisille, mutta myös halunneet laajentaa ”lainaston” lainattavan aineiston kirjoja urheiluvälineisiin ja työkaluihin.

Yliopistokirjastot puolestaan ovat omaksuneet tieteellisen julkaisemisen uudet sähköiset käytännöt tarjoamalla nettipalveluissaan tieteelliset lehdet tutkijoille mahdollisimman nopeasti samalla kun kirjastolaiset osallistuvat

opiskelijoiden opetukseen tuomalla tieteellisiä verkkoaineistoja esiin kursseilla ja seminaareissa.

Koulukirjasto

Aloitin ala-asteen kolmannen luokan vuonna 1990 isossa koulussa kaupungin toisella puolella. Koulussa oli erillinen kirjasto ja kirjastolla oma virkailija. Lainoja sai merkitsemällä haluamansa kirjan numeron ruutuvihkoon virkailijan pöydällä. Aloitin ala-asteelle tarkoitetuista kirjahyllyistä lainaamalla tervehenkisiä sairaanhoitajan ammattia käsitteleviä tyttökirjoja.

Aloitin lainaamalla tervehenkisiä sairaanhoitajan ammattia käsitteleviä tyttökirjoja

Pari vuotta myöhemmin saimme äidinkielen tunneilla mennä kirjastoon etsimään tietoa ja ”tekemään esitelmää”. Opettaja tai kirjastovirkailija eivät muistaakseni tähän paljon opastaneet, vaan päädyimme tavailemaan tietosanakirjoja

valitsemistamme aiheista. ”Esitelmän tekeminen” on yksi parhaita muistoja tuolta ajalta, koska siitä seurasi tuntikausien istuminen koulun kirjastossa parin samanmielisen kaverin kanssa tutkimassa milloin muinaisen Egyptin historiaa, milloin Maya-intiaaneja tai aurinkokuninkaan hovia.

Luulen, että saimme olla kirjastossa, koska häiritimme siellä äidinkielen tunteja vähemmän. Valmiista esitelmistä saivat luokan muut oppilaat kuitenkin kärsiä. Olimme kopioineet konseptipaperille pitkiä pätkiä Grimbergin¹ *Kansojen historiasta* ja luimme niitä ääneen luokan edessä.

Kirjastossa oli rauhallista, mutta siellä

Maija Paavolainen kuvattiin elokuussa 2012 Helsingin Kaisa-kirjaston avajaisissa työn touhussa. Kuvaaja: Veikko Somerpuro

saattoi jutella. Koulukirjastovirkailijan silmäterät, isot huonekasvit varjostivat tutkimusmatkoja ja jonain vuonna akvaariokalat lisäsivät vielä pisteen iin päälle täydelliseen koulupäivän keitaaseen.

Opiskeluajkojen kirjasto

Koulun jälkeen lähdimme porukalla lukemaan ylioppilaskirjoituksiin ja pääsykokeisiin keskikaupungille. Tuomiokirkkoa vastapäätä komeilevan Kansalliskirjaston² ovien avaaminen muutti suhteeni kirjastoihin pysyvästi.

Talo oli kaunis ja hiljainen. Sen käyttäminen edellyttää monimutkaista rituaalia, jossa takit ja laukut jätetään eteisen säilytyslokeihin ja mukaan kantokoriin pakataan vain kahvirahaa, muistiinpanovälineet ja opiskeltava kirja, nykyään myös puhelin tai tietokone. Eteisestä selvittyään on valmis astumaan suoraan keskelle yliopiston ja suomalaisen tieteen historiaa.

Tiloista suosikkini opiskeluun oli vanha-aikainen ja aurinkoinen eteläsali. Keväällä luimme yhdessä alkukesän pääsykokeisiin ja opettelimme käyttämään kirjastoa. Lukuverit melkein viidentoista vuoden takaa ovat edelleen ystäviäni.

Pääsin opiskelemaan filosofiaa vuonna 2000 ja luin sen jälkeen monta tenttiä eteläsaliin. Ylimmän kerroksen parvekkeelta katselin hevostakanjoiden oksien läpi taivaalle – salin lattiatasossa lukiessani vahdin ovea, josko silloinen ihastukseni tai vaikka joku muukin tuttu olisi sattunut tulemaan sisään

tervetulleena häiriönä.

Eväitä tai jäätelöä saattoi syödä tuomiokirkon portailla. Erityisen lämmintä on tuomiokirkon seinustalla olevissa syvennyksissä, joissa voi istua kirkon kivijalan päällä. Menen sinne kesäisin vieläkin, jos pääsen livahtamaan vähän pidemmälle kahvitauolle työpaikalta.

Vuonna 2003 näin lehdessä³ ilmoituksen, jossa haettiin kirjastoavustajaa vuoden mittaiseen työsuhteeseen Kansalliskirjastossa. Olin jo ihastunut taloon ja ajattelin työn olevan väliaikaista ja sopiva miettimistäuko opintojen lomassa, jotka olin aloittanut nopeasti koulun jälkeen.

Jatkoin opiskelua vuoden päästä, mutta tein samalla osa-aikaista työtä kirjastossa. Ajatus valmistumisesta sai miettimään, tarvitsinko filosofian opintojen lisäksi jonkin ammatin ja päätin opiskella pätevyyskirjastoalalle varmuuden vuoksi ja suunnitelmassa B. Hyvästä varasuunnitelmasta tuli toteuttamisen arvoinen. Toteutus tapahtui Tampereella.

Kansalliskirjaston Eteläsälissä on lukurauha. Maija Paavolainen valmistautui siellä ensin yliopiston pääsykokeisiin ja myöhemmin hän luki tentteihin samassa salissa. Kuva: Kansalliskirjasto.

Pursuileva kirjahylly

Rakastavatko kirjastolaiset kirjoja? Tosiasia on, että kirjat, siinä missä kaikki muukin, kärsivät joskus inflaation. Palautusten käsitteily ruuhkaisena päivänä saa ihmisen nopeasti kaipaamaan vapaa-ajan harrasteeksi urheilua, musiikkia tai leffoja.

Lapsuudenkodissani ja iso-vanhempieni kodissa kirjoja oli joka paikassa. Opiskeluaikana jouduin muuttamaan usein. Kirjojen kantaminen rappukäytävissä sai miettimään, haluanko, että omassa hyllyssäni on jokin teos pölyä keräämässä vain varmuuden vuoksi? Tärkeät klassikot löytyvät helposti kirjastosta. Yritän säilyttää nykyään vain kirjoja, joista erityisesti pidän tai jotka aion pian lukea. ”Ihan kivat” kirjat saavat mennä nopeasti eteenpäin divariin tai kaupunginkirjaston kirjakierrätyspisteisiin.

Kirjastoissakaan kokoelman tarkoitus ei ole säilyttää kaikkea, vaan olla kiinnostava

ja hyödyllinen kokonaisuus, josta käyttäjät löytävät tarvitsemansa. Siksi vähälle käytölle jääneitä tai muuten vanhentuneita kirjoja säännöllisesti poistetaan. Tätä ideaa saa soveltaa kotikirjastoihin! Arvokasta tietoa ei pääse häviämään, koska Kuopiossa toimii Suomen varastokirjasto, jonne kokoelmista poistetuista teoksista säilötään muutamia kappaleita.

Kirjojen yhteiskäyttö on ihmiskunnan fiksuimpia keksintöjä sitten pyörän

hyödykkeistä siinä, että se ei vähene, vaan pikemminkin lisääntyy, kun sitä jaetaan. Kirjastoon voi tulla, vaikka ei ole oikeissa ostamitään. Kirjastot ovat myös yhteiskunnalle halpa ja helppo tapa auttaa ihmisiä pysymään järjissään ja ajan tasalla kaikissa elämänvaiheissa.

Mene kirjastoon!

Kirjojen yhteiskäyttö on ehkä ihmiskunnan fiksuimpia keksintöjä sitten pyörän. Tieto poikkeaa monista muista

Maija Paavolainen

Viitteet

- 1) Kuuluisa ruotsalainen yleistajuinen historiakirjasarja.
- 2) Talo on edelleenkin Helsingin kauneimpia ilmaisia nähtävyyksiä. Se on juuri nyt remontissa, mutta virtuaalikäynti onnistuu osoitteessa www.kansalliskirjasto.fi/extra/virtuaalikierros/index.html
- 3) Nykynuorille tiedoksi, että vielä 10 vuotta sitten työpaikoista ilmoitettiin lehdissä.

Onko sinulla kiinnostava ammatti ja haluaisitko kertoa siitä muille? Tarjoudu kirjoittamaan Minun ammattini -palstalle lähettämällä viesti toimitussihteerille osoitteeseen ilona.koskimaki@uta.fi

PAAVOLAISILLA ON NYT OMA FACEBOOK-RYHMÄ! SEN NIMI ON PAAVOLAISET JA SE LÖYTYY FACEBOOKIN HAULLA. LITY MUKAAN!

Sukuseuran johtokunnan yhteystiedot

Pekka Paavolainen
Puheenjohtaja
Koivukuja 4 A 6
33960 PIRKKALA
0400 733 282
pave.paavolainen@luukku.com

Kari Paavolainen
Rajatie 50
17130 VESIVEHMAA
(03) 766 7218 / 0400 357 193
kari.paavolainen@gmail.com

Armi Auri
Rautatiekatu 11-13 A 10
33100 TAMPERE
(03) 2131 230 / 040 509 1167
auri.armi@gmail.com

Helena Paavolainen
Sihteeri
Kivijatie 4 D 37
00940 HELSINKI
044 722 8903
helepa@outlook.com

Vesa Pekka Paavolainen
Keskustie 15 C 26
46900 INKEROINEN
0400 763 502
pekka.paavolainen@gmail.com

Tuula Nieminen
Apilakatu 17 A
11120 RIIHIMÄKI
050 382 4241
niementuula@kolumbus.fi

Erkki Paavolainen
Taloudenhoitaja
Kultarinnankatu 6 as 18
20760 PIISPANRISTI
045 316 2397
erjupa@gmail.com

Matti Paavolainen
Hirsimäentie 90
15200 LAHTI
0400 267 866
matti.paavolainen@phnet.fi

Markku Miettinen
Ilkankatu 9 as 12
53100 LAPPEENRANTA
040 544 5654
markku.miettinen@pp1.inet.fi

Marja-Leena Kivilä
Saarenpäänkatu 21
13210 HÄMEENLINNA
(03) 674 1710
leena.kivila@aina.net

Pentti Paavolainen
Jalavatie 2 A 2
00270 HELSINKI
0400 649 021
pentti.paavolainen@kolumbus.fi

Juha Paavolainen
Ahulinpolku 4
36200 KANGASALA
040 559 3177
juha.paavolainen@kolumbus.fi

Kunniajäsenet

Ritva Paavolainen
Raija Valonen

Esine, joka tarttui mukaan

Isännän nojatuoli

Vaikka palstan nimi on Esine, joka tarttui mukaan, tällä kertaa esittelyssä on niin muhkea huonekalu, että sen tuskin voi sanoa tuosta vain tarttuneen mukaan.

Käsitystä vahvistaa myös tarina siitä, kuinka nojatuoli saapui Paavolaisten suvulle – kantamaan tarvittiin kaksi raavasta miestä.

Talvisodan loputtua maaliskuussa 1940 Erkki Paavolaisen perheen oli täytynyt muuttaa pienen kaksioon Meche-
lininkadulle. Vaikka asunto oli ahdas, oli itsestään selvää, että Erkki Paavolaisen 50-vuotissyntymäpäiviä juhlistettiin toukokuussa.

Odotettu päivä koitti ja pieni asunto oli täynnä karjalaisia. Kesken juhlan ovikello soi. Päivän-sankari varmaankin yllättyi avatessaan oven, sillä rappukäytävässä oli kaksi miestä, jotka olivat kantaneet ylös valtavan nojatuolin.

Etelä-Karjalan nuorisoseura, jonka puheenjohtaja Paavolainen oli, oli hankkinut sen hänelle syntymäpäivälahjaksi. Tuolin selkänöjan takana oli hopeanvärinen laatta, jossa tämä ilmoitettiin: ”Erkki Paavolaiselle 17.5.1940 Etelä-Karjalan nuorisoseuralta”.

Hilda Koskimäki mahtuu isännän nojatuoliin poikittain

Nojatuoli oli varsinainen laiskanlinna, siinä saattoivat lapset istua jopa sivuttain. Pehmeästä ja upottavasta tuolista tuli nopeasti ”isännän tuoli”, jolla oli perheessä erityinen asema.

Muistojen tuoli

Erkki Paavolaisen poika Jaakko Paavolainen on muistellut jatkosodan loppumisen hetkiä. Syyskuussa 1944 hän pääsi vihdoin kotiin-
sa koulutuskeskuksesta, jossa hän oli palvelustaan suorittanut. Kotona Fredrikinkadulla salissa odotti vanha tuttu nojatuoli.

Vaipues-
saan siihen istumaan, hän tunsi muutoksen tunteen. Karjala, hänen kotipaikkansa, oli nyt kokonaan menetetty. Toisaalta hän

tunsi myös henkilökohtaista helpotusta: hän ei joutuisi lähtemään rintamalle ja saisi aloittaa opinnot yliopistossa.

Punaruskea nojatuoli seisoo nykyisin Koskimäen perheen olohuoneessa ja on ahkerassa käytössä. Isännän tuolin erityisominaisuus on se, että se imaisee viikoittain istuintyynynsä selkänöjan ja istuimen väliseen kanjoniin, josta se täytyy sitten hartiavoimin kiskoa ulos.

Teksti ja kuva: Iiona Koskimäki (lähde: Ritva Paavolainen)

SUKUSEURAN JÄSENMAKSU 2014

Sukuseuran jäsenmaksun maksuohjeet

Kiitämme kaikkia vuonna 2013 jäsenmaksullaan sukuseuraamme kannattaneita! (Mikäli maksu unohtui, sen voi hoitaa maksamalla tuplamaksun vuonna 2014)

Tämän sivun alareunassa on malli tilisiirtolomakkeesta, jonka kaltaista tulee käyttää jäsenmaksun maksamisessa. Maksaessanne täyttäkää nimi yms. tarvittavat tiedot ja mikä tärkeintä :

Oma viitenumeronne, joka on numerosarja osoitetarrassa lehden takakannessa. Viitenumero tarvitaan, jotta tiedämme kuka on maksanut jäsenmaksun.

Kirjoittakaa viitenumeronne tilisiirtolomakkeessa sille varattuun viitenumero-kohtaan. Verkkopankin käyttäjät löytävät mallista tarvittavat tiedot eli saajan tilinumeron, nimen sekä jäsenmaksun /-maksujen suuruuden. Ja muistattehan käyttää viitenumeroa, kiitos!

Käyttäkää IBAN-tilinumeroa **FI58 1029 3000 3168 50** ja BIC-koodia **NDEAFIHH**.

Kuten aikaisemminkin voitte maksaa tällä samalla tilisiirrolla sekä Paavolaisten Sukuseuran (15 €) että Karjalan Liiton (10 €) jäsenmaksun. Karjalan Liiton (KL) jäsenmaksu on vapaaehtoinen ja voitte maksaa sen myös jonkin muun KL:oon kuuluvan yhdistyksen kautta.

Saajan tilinumero Mottagarens kontonummer	Nordea 102930-316850	IBAN	FI58 1029 3000 3168 50		BIC	NDEAFIHH
Saaja Mottagare	Paavolaisten Sukuseura ry Ahmankatu 4 C 18, 05460 Hyvinkää	Viesti Meddelande				
TILISIIRTO GIRERING Maksajan nimi ja osoite Betälarens namn och adress	Sukulainen Toivo	Jäsenmaksu 15€/h				
		Karjalan Liitto 12.e				
Allekirjoitus Underskrift		Viitenro Ref.nr	4431			
Tiliä nro Från konto nr		Eräpäivä Förf.dag	15.12.2014		Euro	

Maksu välitetään saajalle vain Suomessa Kotimaan maksujenvälityksen yleisten ehtojen mukaisesti ja vain maksajan ilmoittaman tilinumeron perusteella.
Betalingen förmedlas till mottagaren endast i Finland enligt Allmänna villkor för inrikes betalningsförmedling och endast till det kontonummer betälaren angivit.

PANKKI BANKEN

4431

Sukulainen Toivo

Karjalantie 8

00000 Rajantaka

HYMYPATSAIDEN ETSINTÄKUULUTUS

*Sanomalehti etsi
hymypatsaita, Hauhon
Paavolaisten jälkeläisiltä
niitä löytyi peräti neljä.*

Hämeen Sanomat julisti hymypoikapatsaiden etsintäkuulutuksen, jotta saataisiin toukokuun loppunumeroon nostalgisia muistoja niiltä aivoisilta vuosilta, jolloin oli suuri kunnia saada hymypatsas.

Niitähän ei jaettu kenelle tahansa. Alun perin vuonna 1954 alkunsa saanut traditio oli suuri tapaus kouluissa siihen aikaan ja patsaiden saaminen oli kaikilta osin hieno suoritus. Erityisen arvokas se oli siksi, että kunniamaininnan ehdottajina olivat luokkatoverit.

Aivan erityistä arvoa tuolle perinteiselle tunnustukselle antoi se, että kilpailun tavoitteena oli korostaa hyvän toveruuden merkitystä koululaisten elämässä. Suorastaan eräänlaisena iskulauseena voitiin pitää hymypatsaiden saajille asetettuja kriteereitä: reippaat, rehdit ja ryhdikkäät luokkatoverit.

Paavolaisista sukujuurista lähtöisin oleva Hilikka Itonen Hauholta, sai monta syytä juhliä omansa äitienpäivänään. Hänen luokseen porhalsi neljä lastenlasta, joilla kaikilla oli yksi yhteinen tekijä, sanomalehdessä etsintäkuulutettu hymypatsas. Eikä tässä vielä kaikki.

Näistä patsailla palkituista veljeksistä Janne Teivosen ja Antti Teivosen äiti Liisa Itonen-Teivonen oli myös tuon aurinkoisen kipsipäveistoksen onnellinen omistaja. Teivosen poikien juhlimaan tulleet serkut Toni ja Jani Rantala olivat hekin ottaneet mukaansa omat hymypoijat kirjajhyllystä.

Poikien äiti Liisa Itonen-Teivonen kertoi porukkaa yhdistävän muunkin asian kuin sukulaisuus. Se on rehellisyys, avoimuus ja auttavaisuus. Siihen nelikko vastasi, että ”just niin sekä mummila”. Serkusten hymypatsaat on vastaanotettu vuosina 1999 – 2004.

Kuvan hymypatsas ei liity tapaukseen.

Teivosen poikien äiti Liisa oli saanut oman patsaansa vuonna 1972. Tuona vuonna ei koulusta löytynyt yhtään tyttöpatsasta, joten hän sai tyytyä poikaveistokseen. Lehtikuvassa kaikki esiintyvät oman hymypoikansa kanssa hymysuin mummin kukkapenkin äärellä istuskellen.

Juhlimaan tulleiden serkusten mummi Hilikka Itonen kertoi poikien olevan lähes saman ikäisiä ja saaneensa pitää näitä serkuksia paljon luonaan pienestä pitäen. Hilikka kertoi olevansa iloinen siitä, että heidän ystävyytensä on pysynyt nuoreen aikuisikään asti.

Hämeen Sanomat oli vastaanottanut yli 50 vastausta etsintäkuulutukseensa. Kun toimittaja Juho Peltoniemi haastatteli serkuksia valokuvausta järjestettäessä hän kysyi samalla, oliko poikien helppo tulla kuvattavaksi ihan vapaaehtoisesti, serkukset olivat ruvenneet nauramaan. Toimittajaa lainaten ”porukka räjähti nauruun”. Hän sai vastauksen: Tavallaan... tuli sellainen puhelu, että olisi hyvä olla paikalla. Mummi tykkää, Toni Rantala nauroi.

Lähde: Hämeen Sanomat 26.5.2013 (Juho Peltoniemi), lehdelle toimitti tiivistelmän Tuula Nieminen. Kuva: Ilona Koskimäki

In memoriam

Aira Kyllikki Toropainen

os. Ahonen

s. 10.5.1925 Koivistolla

k. 24.1.2014 Kangasalla

Aira Toropainen kuului niin sanottuun seitsemän veljeksien Johanneksen sukuaan. Hänen äitinsä oli Toini Pyykö ja äidinäiti Anni oli sukuaan Paavolainen. Aira oli jäänyt äidistään orvoksi ollessaan 5-vuotias. Hänen isänsä Voitto Ahonen ei ollut yhteyksissä tyttärensä ja siksi Aira asui ja eli mummonsä Annin sekä enonsa hoivissa Ahjärvellä aina talvisotaan saakka. Aira osallistui useisiin sukukokouksiin elämänsä aikana.

Em. tiedot Airan serkulta Katri Vainiolta toimitti pikkuserkku Leena Kivilä os. Paavolainen.

Olavi Anttila

18.09.1943 – 20.01.2014

Muistelemalla, ei kyynelillä
tulee kunnioittaa sitä,
joka on mennyt pois.

Pekka Paavolainen perheineen
Outi Eskola

Merkittävän työn sukulehtemme
hyväksi tehneen

Olavi Anttilan
muistoa kunnioittaen
Paavolaisten Sukuseura ry

Leila Sinikka Paavolainen

os. Heinonen

s. 2.3.1929 Helsingissä

k. 3.2.2014 Helsingissä

Rakkaamme on siunattu perhepiirissä
Leposaaren kappelissa Kulosaarissa
15.2.2014

Toiveemme on, että surunne keskellä jaksaisitte toimittaa sukuseuralle tiedon poisnukkuneista läheisistänne. Otamme myös mielellämme vastaan muistokirjoituksia sukulehteen painettavaksi.

Rakkaamme, puoliso, isä, Opa

Wolfgang Albert Popelka

s. 28.8.1930 Treibach, Itävalta

k. 4.11.2013 Lohjan sairaala

Kiittäen ja kaivaten

Marjut
Thomas perheineen
Lars ja Katariina
- Mathias, Marianna ja Manuela

Nuku huminaan metsien, nuku tuoksuun
ikuisen kesän.

In memoriam

Vieno Tuulikki Koski (os. Kaukinen) 6.6.1923 – 8.2.2014

Vieno Koski, äitinsä kautta Joutselän Paavolaisten sisarusseurajaa, on päässyt kotisatamaan. Takana on vaiherikas elämä ja kohtalonyhteys niiden kanssa, jotka ovat eläneet Karjalan evakkojen kotiutumisen Suomeen ja uuden elämän aloittamisen uusilla asuinsijoilla.

Vieno koki elämässään kaksi evakkomatkaa. Ensimmäisen niistä hän teki perheensä kanssa Talvisodan aikana ollessaan 16-vuotias v.1939 – 1940. Vienon perheeseen kuuluivat äiti Anna Kaukinen (os. Paavolainen) ja isä Juho Kaukinen sekä 5 ½ vuotta nuorempi sisar Salme (nykyisin Sundström) sekä myöhemmin vielä Anneli. Raskaiden talvisodan vaiheiden jälkeen tuli eteen vielä toinen koettelemus ns. kesäsota 1941–1942, jossa suomalaiset lähtivät valtaamaan Neuvostoliitolta takaisin talvisodassa menetettyjä alueita. Tuolloin Vieno otti pestin sotilaskotisisareksi Syvärille hänen ollessaan vain 17-vuotias. Siellä hän suoritti arvokasta palvelutehtäväänsä 1½ vuotta.

Uusi vaihe Vienon elämässä alkoi vuonna 1943 hänen muuttaessaan Viipurin Hiekan puutarhakaupunginosaan omakotitalon pihämökkiin Helena-mummon ja Viljo-setänsä luokse. Helena-mummo, tuo sitkeä Paavolaisten sukukaartiin kuuluva ja nuorena kauppiaan leskeksi jäänyt 12 lapsen äiti, oli jäänyt yksin poikansa Viljon kanssa asustamaan pihämökkiä päätalon jouduttua tulen tuhoamaksi sodan vaiheissa.

Siellä nyt Vieno aloitti ompelijan työt saatuaan siihen ammatillisen koulutuksen.

Kokkola oli seuraava kotikaupunki, johon Vieno muutti yhdessä perheensä kanssa vuonna 1945. Siellä Torikadulla asustivat nyt sisarusukset ja serkukset lähekkäin. Sisarusukset olivat Vienon äiti Anna ja veljensä Juho, joka oli täyskaima heidän omalle isälleen. Juho-setä piti kahvilaa vaimonsa Tyynen kanssa samalla kadulla. Kun Vieno 22-vuotiaana

oli liittynyt kaupungin Sotainvalidien Naisjärjestöön, hän löysi hyödyllisen tavan käyttää ammatillista osaamistaan ja luovuuttaan ompelemalla vaatteita ja järjestämällä niiden avulla muotinäytöksiä. Mannekiinikin löytyi omasta perheestä, 17-vuotias Salme-sisko. Varat toimitettiin lyhentämättöminä sotainvalideille.

Myöhemmin perheen isä Juho lähti etsimään Kuusankoskelta ja Kouvolasta löytyisikö näistä kaupungeista sopivaa kahvilaa yllä pidettäväksi. Kun sopiva löytyi, siellä jatkui Vienon hyväksi havaitsema elinkeino ja niin hän perusti oman ompelimon. Tarmokas ja energinen Vieno jatkoi myös hyväntekeväisyystyötään Kouvolassa ja se sai yhä ammattimaisempia piirteitä kehittymällä yhteistyöksi paikallisten yritysten kanssa. Muotinäytöksissä juontajana toimi erään kerran myös koko Suomen rakastettu radiokuuluttaja kreivi Carl-Erik Creutz.

Oma perhe-elämä sai alkunsa, kun rakkaus syttyi insinööri Kalevi Kosken ilmaantuessa näköpiiriin. Yhdessä he saivat Antero-pojan, joka tällä hetkellä työskentelee Helsingissä Kelan palveluksessa.

Vieno Koski oli energinen ja toimielias koko elämänsä ajan. Hänet tunnettiin myös urheilevana naisena miehensä rinnalla. Kesäisin alla olivat vesisukset ja talvella Keski-Suomen lumiset rinteet niitä lasketellessa.

Viimeiset kolme vuotta olivat ne vaikeat vuodet, jolloin oli aika ottaa vastaan toisten hoitoa. Hän nukkui pois hoivapalvelutalossa, jossa hän sai hyvää hoitoa loppuun saakka. Vaiherikas elämä jätti ystäville ja sukulaisille lähtemättömän muiston eläväisestä ja vaikeudet voitoksi kääntävästä Vienosta.

Salme Sundströmiä haastatteli

Tuula Nieminen

Sihteerin palsta

Oikein mukavaa alkanutta vuotta 2014 kaikille sukulaisille!

HUOM! Yhteystietoni ovat muuttuneet seuraavilta osin: puhelinnumero 044-7228903 ja sähköpostiosoite helepa@outlook.com. Nämä ovat voimassa heti. Kaikkien johtokunnan jäsenten yhteystiedot löytyvät lehtemme sivulta 25.

Syntyneitä

Olemme saaneet iloisia uutisia, tyttäsiä on syntynyt sukuun:

Heli (os. Paavolainen) Kivisestä ja Raimo Kivisestä tuli onnellisia isovanhempia, kun heidän poikansa Antti ja tämän puoliso Ebunoluwa Kivinen saivat tyttären 7.1.2013. (...ja sihteeristä tuli isotäti!) Kasteessa tyttö sai nimen Iyanuoluwa Niina.

Vesa Pekka Paavolainen ilmoitti tulleen tyttövauvan papaksi, kun hänen vanhin tyttärensä Jenni Marianne Paavolainen sai tytön 6.11.2012. Neelia Mikaela Jaatinen synt. 6.11.2012. Pian hänelle saatiin sisko Minttu Marianne Jaatinen, joka syntyi 5.1.2014.

Leena Kivilä ilmoitti Maiju Palokosken ja Pasi Teittisen saaneen tytön 9.6.2013

Tyttö sai kasteessa nimen Minea Anni Evelyn.

Niko Paavolainen & Susanna Ahlqvist, 4.4.2013 syntynyt tyttö, joka kastettiin Tuulikki Hulda Susanna Paavolaiseksi. Ylpeä isoisä Kari Paavolainen lähetti kuvan.

Pentti Paavolaisen 60-vuotisjuhla vietettiin Helsingissä kesällä 2013. Kuvan toimitti Pentti Paavolainen.

Outi Eskolan os. Paavolaisen 75-vuotisjuhlat Pirkkalassa kesällä 2013. Kuvan toimitti Pekka Paavolainen.

Jos vastaanottajaa ei tavata, lehti pyydetään palauttamaan:
Helena Paavolainen, Kivijatatie 4 D 37, 00940 HELSINKI.

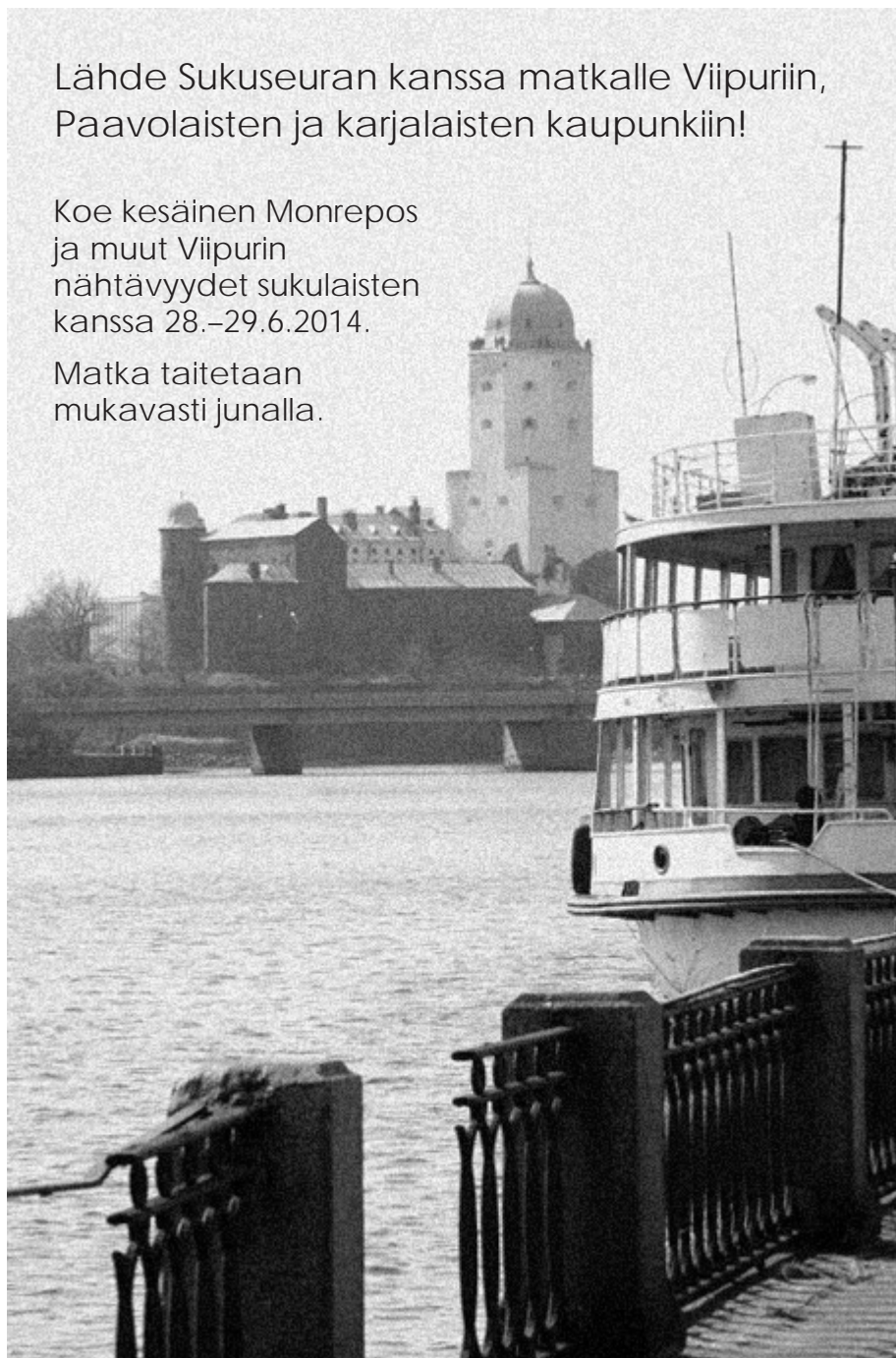

SUKUMATKA VIIPURIIN!

Lähde Sukuseuran kanssa matkalle Viipuriin,
Paavolaisten ja karjalaisten kaupunkiin!

Koe kesäinen Monrepos
ja muut Viipurin
nähtävyydet sukulaisten
kanssa 28.-29.6.2014.

Matka taitetaan
mukavasti junalla.

Matkasta on ilmoitettu jo kirjeellä ja varsinainen ilmoittautumisaika päättyy 14.4.2014. Sen jälkeen matkalle halukkaat voivat ottaa suoraan yhteyttä Saimaan matkaverkko Oy:n Seija Jänttiin puh. 055 410 110